

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**KOMENTOVANÝ PŘEKLAD ODBORNÉHO
TEXTU Z OBLASTI TURISMU**

THE ANNOTATED TRANSLATION OF A
SPECIALIZED TEXT FROM THE TOURISM
SPHERE

Vypracovala: Lucie Ryšťáková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

2021

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne .....

.....

podpis

Děkuji doc. PhDr. Zdeňce Vychodilové, CSc., za odborné vedení bakalářské diplomové práce a cenné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

.....

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. LUDMILA SERGEJEVNA ŠERCHOJEVOVÁ.....	8
2. KNIHA BAJKAL. PRŮVODCE (БАЙКАЛ. ПУТЕВОДИТЕЛЬ).....	9
3. PŘEKLAD KAPITOLY KLENOT BURJATSKA Z KNIHY BAJKAL. PRŮVODCE.....	10
4. TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ.....	27
4.1. LEXIKÁLNĚ-SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE	27
4.1.1. PŘEKLAD BUDDHISTICKÝCH VÝRAZŮ	27
4.1.2. PŘEKLAD NÁZVŮ PAMÁTEK A GEOLOGICKÝCH VÝRAZŮ.....	29
4.1.3. PŘEKLAD SLANGOVÝCH VÝRAZŮ	32
4.1.4. PŘEKLAD CHEMICKÉ A LÉKAŘSKÉ TERMINOLOGIE	32
4.1.5. PŘEKLAD FRAZEOLOGISMŮ.....	34
4.1.6. UŽITÍ POZNÁMKOVÉHO APARÁTU.....	35
4.2. FORMÁLNÍ TRANSFORMACE	36
4.2.1. SYNTAKTICKÉ DEKONDENZACE (DEKOMPRESSE)	36
4.2.2. UNIVERZBIZACE A MULTIVERBIZACE.....	37
4.2.3. VĚTNĚČLENSKÉ A SLOVNĚDRUHOVÉ ZÁMĚNY	38
4.2.4. TRANSFORMACE SLOVOSLEDU.....	38
4.3. ZHODNOCENÍ JAZYKA A TEXTU PŘELOŽENÉ KAPITOLY <i>KLENOT BURJATSKA</i>	39
ZÁVĚR.....	41
PRAMENY A LITERATURA.....	43
PRAMENY.....	43
LITERATURA	43
INTERNETOVÉ ZDROJE	44
РЕЗЮМЕ.....	45
PŘÍLOHA.....	50
ANOTACE	69
ANNOTATION	69

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je překlad odborného textu z oblasti turismu a následný translátologický komentář k samotnému překladu. Při výběru textu sehrál velkou roli fakt, že jsme oblast Bajkalu navštívili jak v zimním, tak i v letním období. Tato část Ruska nás velmi zaujala. Seznámili jsme se s místy, o jejichž existenci jsme do té doby neměli ponětí. Tímto překladem bychom tedy chtěli předat zajímavé a užitečné informace českým čtenářům, kteří znají pouze ta nejnámější místa na území Ruské federace. Z tohoto důvodu jsme si vybrali jednu z kapitol knihy *Bajkal. Průvodce (Байкал. Путеводитель)*. Jedná se o jediné dílo Ludmily Sergejevny Šerchojevové, která za něj následně získala ocenění Nejlepší průvodce roku 2020. Do českého jazyka zatím kniha přeložena nebyla. Půjde tedy o první překlad části této publikace do češtiny. Hlavním cílem bakalářské práce bude překlad kapitoly *Klenot Burjatska (Сокровище Бурятии)*, a to takovým způsobem, aby byl text vhodný i pro turisty, kteří se v ruském jazyce a v ruské kultuře obecně moc neorientují.

V současné době je možné vydat se na výlet či dovolenou přes nespočet cestovních kanceláří. Mnohdy ale turisté upřednostňují cestování na vlastní pěst. Avšak individuální návštěva právě těchto vzdálených míst je pro většinu českých turistů těžko představitelná. Jsme ale přesvědčeni, že po přečtení této knihy se zájemce o cestování do těchto krajů nebude bát vydat se na cesty sám. Dle našeho názoru jde o zásadní publikaci o této oblasti, proto jí v bakalářské práci věnujeme krátkou samostatnou kapitolu. Stejně tak si krátce představíme i samotnou autorku knihy Ludmilu Sergejevnu Šerchojevovou.

Práce je rozdělena do čtyř samostatných kapitol a několika podkapitol. Nejprve se tedy seznámíme s knihou *Bajkal. Průvodce (Байкал. Путеводитель)* a samotnou autorkou. Poté bude následovat samotný překlad jedné z kapitol knihy, který je jádrem této bakalářské práce. Třetí kapitolu, translátologický komentář, si rozdělíme do několika podkapitol, ve kterých se zaměříme na jednotlivé jazykové jevy, s nimiž jsme se během překladu potýkali. Každý z překládaných jazykových jevů bude demonstrován v konkrétních úryvcích z kapitoly *Klenot Burjatska*. K překladu využijeme odborné literatury

zabývající se překladovými transformacemi, problematikou překladu a v neposlední řadě také buddhismem a jeho kulturou. K překladu použijeme slovníky terminologické, česko-ruské a ruské-české. Teoretické poznatky budeme čerpat především z knihy *Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov* Zdeňky Vychodilové a také z knihy *Tibetský buddhismus v Burjatsku* Luboše Bělky.

Součástí bakalářské práce je text překladu a výchozí text je přílohou této práce. V závěru pak zhodnotíme její přínos a možné uplatnění přeloženého textu v praxi.

1. LUDMILA SERGEJEVNA ŠERCHOJEVOVÁ

Ludmila Šerchojevová (Людмила Шерхоева) je ruská blogerka a novinářka pohybující se v oblasti cestovního ruchu. I přesto, že dokončila vysokoškolské studium v oboru informační techniky v ekonomii, její touha po cestování a objevování nových zajímavých míst ji neopustila. Narodila se v Ulan-Ude, v hlavním městě Burjatské republiky.

Aby se seznámila se svou rodnou zemí, během několika let procestovala téměř celé Rusko. Chvilí žila v Irkutsku, poté v Petrohradě a Moskvě. Navštívila také více než 20 států a přes 150 měst. Cestováním po světě lásku k rodnému místu ale neukojila. Každý rok se vracela k břehům Bajkalu, aby objevila nová místa a nabíla se pozitivní energií tohoto posvátného jezera.

Cestovala po Bajkale jako každý jiný turista. Chtěla se ale o své pocity a krásnou panenskou přírodu podělit. Napsala tedy knihu a popisuje v ní všechna místa, která v okolí Bajkalu a na území Burjatska sama navštívila.

2. KNIHA BAJKAL. PRŮVODCE (БАЙКАЛ. ПУТЕВОДИТЕЛЬ)

Jak už je výše zmíněno, kniha získala ocenění Nejlepší průvodce roku 2020. Je napsána jednoduchým a srozumitelným jazykem. Obsahuje veškeré informace, se kterými by měl být turista obeznámen. V knize je popsáno velké množství překrásných přírodních úkazů, památek a posvátných míst v okolí Bajkalu. Pro přehlednost je zde i několik detailně vypracovaných map. Dále se můžeme krátce dozvědět o kultuře, historii a životním stylu v dané oblasti. Kniha nás seznámí s různými buddhistickými rituály, legendami a dalšími zajímavostmi, o kterých nemáme jako nositelé středoevropské kultury sebemenší ponětí. Průvodce také obsahuje i současné nabídky různých ubytovacích zařízení, lázeňských procedur a výletů.

Autorka nezapomíná ani na nutnost jasně a stručně popsat cestu buď autem, veřejnou dopravou či zájezdy v rámci cestovních kanceláří. Můžeme si také prohlédnout fotografie dechberoucí panenské přírody, posvátných míst a jednotlivých památek. V neposlední řadě získáme informace o cenách za ubytování, poplatcích za vstup do jednotlivých turistických atrakcí či možném mýtném při vjezdu na území národního tunkinského parku.

Jak už jsme zmiňovali v úvodu, české cestovní kanceláře nabízí opravdu jen malé množství zájezdů do Ruska. Osobně jsme se ve většině případů setkali s exkurzemi především do Moskvy a Petrohradu. Ale o těchto krásách v Burjatsku nemá spousta lidí ani ponětí. Z toho důvodu jsme se rozhodli přeložit kapitolu *Klenot Burjatska (Сокровище Бурятии)*, která popisuje třídní výlet po Tunkinské dolině. Přeložili jsme pouze první dva dny popsaného výletu, nicméně věříme, že i tak překlad obsahuje dostatečné množství zajímavých informací a atraktivních míst, která každého čtenáře dozajista zaujmou.

3. PŘEKLAD KAPITOLY KLENOT BURJATSKA Z KNIHY BAJKAL. PRŮVODCE

Ludmila Sergejevna Šerchojevová

KLENOT BURJATSKA

TUNKINSKÁ DOLINA PLNÁ MÝTŮ A LEGEND

„Kraj horkých pramenů a vyhaslých sopek“, „Sibiřské Švýcarsko“, „Perla Zabajkalska“, i s těmito názvy se můžete běžně setkat. Někteří turisté Tunkinskou dolinu také přirovnávají k mytické Šambale. A není divu! Jen si představte ty zasněžené vrcholky majestátních hor, nekonečné vysokohorské louky, pasoucí se stáda koní a posvátná místa nebo chrámy na každém kilometru. Při první návštěvě Tunkinské doliny neuvěříte vlastním očím. Chce se vám křičet ze všech sil: „Hej Bajkale! Hej Burjatsko! Kolik es v rukávu ještě máte! Proč jsem o nich dříve nevěděl?“

Nenechte si ujít skvělou příležitost pokochat se zdejší přírodou jen proto, že se Tunkinská dolina nenachází na břehu Bajkalu. Nebudete litovat! Tunkinská dolina ukrývá přibližně 400 léčivých pramenů a více než 200 jezer. Je zkrátka výjimečná v mnoha ohledech. V roce 1991 bylo například celé území Tunkinské oblasti Burjatska prohlášeno národním parkem, což se v Rusku stalo poprvé. Jen si to představte! V republice deklarovali chráněnou krajinnou oblast, přičemž se nezaměřili jen na samotný pozemek či horský masiv, ale vybrali celý obrovský region se vším všudy. To nám dokazuje, jak moc je Tunkinská dolina jedinečná a půvabná. Region se nachází mezi dvěma horskými systémy: na severu jsou v čele Tunkinských golců Východní Sajany dlouhé 182 kilometrů a na jihu Tunkinskou dolinu lemují starší hory, mocný Chamar-Daban. V překladu z burjatštiny znamená *Хамар-Дабан* hrbatý nos. Říká se jim také „sibiřská džungle“. Stačí totiž udělat jen pár kroků mimo stezku a ocitnete se v hustém křoví. Z východu a ze západu lemují Tunkinskou dolinu dvě největší jezera Asie, jezero Bajkal a jeho mongolský „mladší bratr“ jezero Chubsugul.

Dopřít se do městečka Aršan je možné i hromadnou dopravou. Tam bude nejlepší vystoupit, chcete-li se Tunkinskou dolinou seznámit. Z vlakového a autobusového nádraží v Irkutsku několikrát denně vyjíždí dálková taxi, tzv.

maršrutky. Jednosměrná jízdenka stojí 400 rublů a cesta trvá asi 4 hodiny. Do městečka Aršan je možné se dostat také z Ulan-Ude, odkud autobusy jezdí každý den za 850 rublů a cesta trvá přibližně 8 hodin.

Mějte na paměti, že pokud se na cesty vydáte vlastním autem, je možné, že při vjezdu na území Tunkinského národního parku vás mohou zastavit a požadovat poplatek za vjezd, který činí 100 rublů na osobu.

Rozloha Tunkinské doliny není velká. Její délka je 200 kilometrů a šířka pouhých 20 až 40 kilometrů. Z větší části je pokryta panenskými lesy, především jehličnatou tajgou, kde rostou borovice, cedry, modřiny a jedle. Nenajdete zde žádné továrny, tudíž nedochází k vyplavování odpadů, vypouštění emisí a celkovému znečištění území. Představte si tedy, jaký tu asi musí být vzduch? „... já nedýchám, já piju vůni krajiny a lesů mojí země...“ to jsou slova burjatské hymny, která každý ihned pochopí.

Říká se, že právě podél Tunkinské doliny, s jejími úžasnými a posvátnými místy, která jsou opředená desítkami legend a mýtů, vedla cesta Čingischána a jeho početného vojska. Na tomto území se můžete ubytovat v jednom z rekreačních letovisek a věnovat se tak svému tělu a zdravotnímu stavu. Můžete si také prohlédnout vodopády, zdolat velkolepé horské vrcholy či se seznámit s historií doliny. Je totiž zalesněná už od pravěku a místní nálezy z doby kamenné, bronzové a železné jsou dnes uloženy v Muzeu buddhismu v Ivolge, v Muzeu umění v Irkutsku či v petrohradské Ermitáži. Můžete se také pomodlit v jednom z buddhistických klášterů, tzv. dacanů, pobýt v blízkosti činných sopek a dozvědět se tolik legend, že byste po návratu z cest mohli klidně sepsat menší povídání. Původní obyvatelé se s vámi s radostí podělí o skutečné příběhy, i když se na první pohled zdá, že jde spíše o zázraky. Místní duchové totiž původní obyvatelstvo nejednou zachránili ze zdánlivě bezvýchodných situací. Prohlédnout si památky Tunkinské doliny je za pouhý jeden den nemožné, ale díky místním průvodcům můžete absolvovat třídenní výlet, který sice nezahrnuje místa všechna, ale v jeho rámci navštívíte alespoň ta nejznámější a nejzajímavější. Máte-li jen jeden den, zvolte si ten nejoblíbenější okruh. Když už však máte v úmyslu Tunkinskou dolinu navštívit, myslete na to, že se vyplatí naplánovat si sem výlet alespoň na tři celé dny. Doporučujeme ubytovat se

v městečku Aršan, jelikož je zde bohatý výběr ubytovacích zařízení, kaváren i obchodů.

Cestovat po dolině je možné jak autem na vlastní pěst, tak i s cestovní agenturou. Veřejnou dopravu nedoporučujeme, jelikož většina památek se nachází ve větší vzdálenosti od hlavních cest a bude pro vás obtížnější se k nim dostat. Budete-li využívat služeb cestovních kanceláří, cena zájezdu je přijatelná. Například tříhodinový výlet zahrnující návštěvu sopek Tunkinské doliny a observatoře Barary vyjde v průměru na 800 až 1000 rublů na osobu. Celodenní výlet vás potom přijde zhruba na 1500 rublů. Pro podrobnější informace se obraťte na informační centrum Tunkinského národního parku (<http://www.tunkapark.ru/>) nebo na Turistické informační centrum Burjatské republiky (<http://www.visitburyatia.ru/>).

PRVNÍ DEN

1 STÚPA DAŠI GOMAN

V roce 2004 byl postaven chrám, tzv. stúpa, Daši Goman na hranici mezi Irkutskou oblastí a Tunkinským regionem Burjatské republiky. V překladu z tibetštiny znamená *Дашу-Гоман* mnoho dveří štěstí. Už dříve se v průvodcích psalo, že v buddhismu hrají stúpy obrovskou roli. Staví se na počest zemřelých mnichů, tzv. lamů, a dalších historických událostí. Mohou být také jednou z osmi základních stúp, které jsou spojeny s životem Buddhy. Stúpa má pouze jeden cíl, a to umožnit věřícím pomodlit se, očistit svou mysl, obdarovat svaté, zbavit se hříchů a získat moudrost.

Stúpa Daši Goman vznikla podle vzoru starověké indické stúpy, která byla postavena na památku Buddhova Trojího výkladu jeho učení. Hlavním účelem stúpy „Mnoho dveří štěstí“ je umožnit každému věřícímu najít klíč k míru, štěstí a blahobytu. Stúpa neovlivňuje pouze ty, kteří se podíleli na její výstavbě nebo žijí nedaleko ní, ale i ty, kteří ji s úctou navštěvují a dělají kruh goroo¹. Říká se, že i ten, na koho dopadá pouze stín chrámu, získá pozitivní energii. Stúpa Daši

---

¹ Buddhistický náboženský rituál, kdy se bosýma nohama několikrát obchází chrám. Kolem něj je uměle vytvořená kamenná cesta.

Goman napomáhá lidem očistit se od negativních emocí a vzpomínek a ukrývá v sobě pouze čistou mysl, rozum a dobrotu.

Procházíte-li se po komplexu s altánky a chrámy, můžete si přečíst několik výroků moudrých myslitelů, které vás donutí se zamyslet nad svým životem a jeho účelem. Jako třeba: „Ten z nás, jehož mysl bloudí, již položil svou hlavu do čelisti strašlivého lva neštěstí“, nebo „Pochopte, že je uvnitř velká osa, kterou obíhají hvězdy“. Návštěva stúpy určitě každého nabije silou a energií v takové míře, že na výlet po Tunkinské dolině už nikdy nezapomene. Pozitivní pohled na svět přináší vždy jen to dobré, a to bez ohledu na váš vztah k buddhismu či náboženství obecně.

2 ARŠAN

Přibližně 110 kilometrů od pobřeží Bajkalu a 210 kilometrů od Irkutsku se na úpatí Tunkinských golců nachází lázeňské městečko Aršan proslavené svými minerálními prameny daleko za hranicemi Burjatska. Ve výšce 893 metrů nad mořem, v místě, kde řeka Kyngarga tryská z průrvy do doliny, už koncem 19. století existovalo malé městečko, v němž se nacházely i domky určené pro léčbu turistů. Městečko dostalo název podle burjatského slova *аршан*, které v překladu znamená svatá nebo léčivá voda.

Říká se, že se první zmínka o Aršanu nachází ve studiích misionáře Jakova Čistochina, který na zasedání školské rady Tomské univerzity prohlásil, že našel léčivý pramen a může ukázat, kde přesně se nachází. Lidé si také vypráví legendu o tom, jak Čistochin chytračil a považoval se za objevitele pramene. Místní však za skutečného objevitele zázračného pramene považují Terjentije Kuzmiče Čemezova, myslivce z vesnice Taloje. A že byl myslivcem znamenitým. Vypráví se, že četl tajgu jako otevřenou knihu. Terjentij se jednou na své výpravě unavil a rozhodl se přenocovat přímo v lese. Ráno, když dostal žízeň, se vydal k řece, u které uslyšel bublání. Objevil se před ním potůček, jehož voda vřela, a šel z ní nezvyklý zápach. Napil se jí a nehledě na to, jak neobvyklá byla, její chuť ocenil. A jaká lehkost se mu rozlila po těle! Když se potom vrátil domů, vyprávěl o svém objevu. Obyvatelé brzy usoudili, že myslivce nenašel jen tak nějaký pramen, ale pramen léčivý. Začali se o něj zajímat i lidé

z okolních vesnic a měst a zájem postupně rostl. Dnes už je možné dostat se sem autem za 1,5 hodiny z Kultuku. Dříve však lidé cestovali i tři dny autem, aby se z aršanského pramene mohli napít. V polovině 20. století bylo městečko Aršan vyhlášeno za celonárodní lázeňské centrum a jeho popularita rok od roku rostla. Jen pro srovnání: v roce 1920 zde bylo přibližně 300 návštěvníků a v roce 2010 jich Aršan navštívilo téměř 12 500. Pro svou kyselou chuť se pramenu říká Bajkalský narzan². Voda je uhličitá, slabě mineralizovaná a v pramenu má tři různé teploty: studenou (+10 - 12 °C), teplou (+19 - 23 °C) a horkou (+40 - 43 °C), která se nachází v hloubce až 100 metrů pod povrchem. Vody je možné se napít z pramenů, které najdete po celém území sanatoria. Voda se také používá při balneoterapii (koupele i ovlažování). Léčebný komplex v Aršanu je velmi rozsáhlý. V nabídce je například klimatoléčba, dietoterapie, bahenní léčba, fyzioterapie, fytoaromaterapie a mnoho dalších. Do Aršanu přijíždějí lidé hlavně s problematickým zažíváním, ledvinami, močovými či dýchacími cestami, kardiovaskulárním či nervovým systémem, nebo s problémy spojenými s látkovou výměnou (obezita, cukrovka).

V dnešní době má lázeňské městečko Aršan přibližně 2500 obyvatel a na jeho území se nachází dvě sanatoria: Aršan a Sajany. Dále dětský tábor Edelvejs a desítky soukromých hotýlků, ve kterých se může ubytovat najednou až 5000 návštěvníků.

Kromě krásné přírody, ohromujícího výhledu na hory a účinné léčby, můžete v Aršanu zajímavě strávit svůj volný čas. Mnozí sem přijíždějí a procházejí se jen z hotelu do restaurace a k pitným pavilónům. Takto ale přicházejí o možnost pokochat se a seznámit se s okolní přírodou tohoto lázeňského městečka. Vy ale díky průvodci takovou chybu neuděláte. Podrobně vám vylíčíme, která místa zde můžete navštívit. Všechny stěžejní památky Aršanu se dají obejít během jednoho dne, ale můžete si sestavit bohatý program i na několik dní.

V první řadě stojí za to navštívit sanatorium Aršan, v němž je pozoruhodný park. Jen co do něj vstoupíte, budete si připadat jako v hlubokém lese. Ani ve snu by vás nenapadlo, že o 100 metrů dál je dálnice a hlučná

---

² Balená minerální voda

civilizace. Park je skutečně nádherný. V létě zde rostou lesní jahody, houby a můžete se v něm projít po několika desítkách cestiček a stezek. Místní rádi vzpomínají na doby, kdy tu téměř nic nebylo, kromě několika domů a volně žijících medvědů. Můžete se také projít alejí cypřišů vysázených ve 30. letech, navštívit Muzeum historie Aršanu, prohlédnout si jednu z nejzajímavějších staveb – hlavní budovu sanatoria, jež byla postavena v roce 1934. Samozřejmě se můžete napít léčivé vody z pramenů, které jsou pro každého turistu zcela zdarma.

V parku se nachází 500letý památný modřín, který je považován za nejoblíbenější strom v celém Burjatsku. Lidé ho objímají od rána do večera. Říká se, že pokud strom obejmete a vyslovíte své přání, bude vyslyšeno a do zajisté se splní. Určitě stojí za to navštívit i Mongolský trh, který se také nachází na území sanatoria. Mají zde obrovský výběr užitečných dárků pro vás i vaše blízké v podobě různých bylinek a čajů, teplých ponožek a bačkor, výrobků z kůže a dřeva, suvenýrů i buddhistických atributů. Jeho název nevznikl jen tak, jelikož většina výrobků na trhu je dovezena právě ze sousedního Mongolska. Na konci Mongolského trhu je známé bílé schodiště, které bylo postaveno v roce 1956. Vyjdete-li po schodišti a budete pokračovat po stezce nahoru, dojdete na vyhlídku, ze které je vidět nádherné panorama nejen vesnice, ale i celé Tunkinské doliny.

O kousek dále se nachází posvátný háj slz, který je vidět už z dálky. Celý totiž září pestrobarevnými stuhami, kterými je obvázána téměř celá vesnice. Říká se, že zmiňované barevné stužky zde lidé uvazují z vděčnosti. Nedaleký léčivý pramen totiž pomohl uzdravit jejich nemocné oči. Tento pramen je mimochodem zároveň i posledním místem, kde vytéká minerální voda. Zbytek vody do pítek a celého objektu teče trubkami. Máte-li problémy se zrakem, nenechte si ujít možnost opláchnout si oči touto léčivou vodou.

Vaši pozornost upoutá jistě i mramorový Sagaan Ubgen, socha Bílého starce, jež představuje dlouhověkost a plodnost. Socha starce byla vytvořena nedávno, v roce 2014. Nebyla by to ale Tunkinská dolina, kdyby každá událost nebo památka nebyla spojena s něčím mystickým a neobvyklým. Mongolským šamanům se během meditace na Aršanu zjevil Bílý stařec, který jim ukázal

místo, kde by měla stát jeho socha. Netrvalo dlouho a socha byla na svém místě. A tak dnes můžete podarovat Sagaana Ubgena a poprosit ho o splnění vašeho přání.

Dojdete-li k ústí řeky, uvidíte sochu bronzového mladíka, Burjata, jakoby nalévajícího aršanského léčivého pramene každému, kdo o něj požádá. Nyní je načase se seznámit s jednou z hlavních památek doliny, s krasavicí, řekou Kyngargou. Její název pochází z burjatštiny a v překladu znamená buben. Kyngarga svou křišťálově čistou vodou z výšky asi 2000 metrů zásobuje celý Aršan, a místní ji tak považují za posvátnou. Lásku a úctu k ní vyjadřují legendou. Kdysi dávno v těchto krajích žilo krásné děvče Kyngarga. Mladíci z různých konců světa ji žádali o ruku, ale každého odmítala už ve dveřích, nehledě na ženichovo postavení a bohatství. Do jednoho z nich se ale přece jen Kyngarga zamilovala. Byl to obyčejný, chudý, ale zato krásný mladý Burjat, který zpíval tak, že všichni kolem byli z jeho hlasu uneseni. Žili spolu sice šťastně, ale odmítnutí ženichové Kyngargy jí takovou křivdu nemohli odpustit. Počkali si tak na jejího muže a začali ho bít. Na poslední Burjatovo zvolání přiběhla Kyngarga, a té vrazili nůž do srdce. Nad jejím šíleným křikem se celá zem zachvěla a nepřátelé se vyděšením skryli. Podzemní duchové poté přeměnili těla mladého páru v hory a jejich krev v průzračně čistou vodu, jako byla jejich věrnost.

Řeka Kyngarga se pyšní 12 vodopády, přičemž k prvnímu a zároveň největšímu vede upravená, pohodlná stezka podél rokle. I když je vodopád vysoký pouze 10 metrů, pohled na něj je úchvatný. K vodopádu se od pramene léčícího oči dá dojít během 30 minut. Cesta je plná neobyčejných atrakcí, včetně mramorového dna. To je část řeky, kde voda vyleštila dno, na kterém je vidět růžový a žlutý mramor.

Ostatní vodopády se dají také navštívit, ale nachází se v docela obtížném terénu bez stezek. Za příznivých podmínek je však možné s průvodcem všechny vodopády projít za jeden den.

Nezapomeňte ani na to, že u cesty k největšímu vodopádu řeky Kyngargy je kontrola Tunkinského národního parku, kde se vybírá vstupné ve výši 50 rublů.

Pokud vás touha po turistice ještě neopustila, po návštěvě všech vodopádů můžete některý z dalších dnů zakončit výstupem na Pik Ljubvi (2124 metrů nad mořem). Cesta na něj začíná opět v Aršanu. Takový romantický název by nemohl nemít krásnou legendu. Kdysi dávno na těchto místech žil mladý pár, jehož láska ale byla zapovězena. Byli totiž blízkými příbuznými a starší generace taková manželství neschvalovala. Děvče zjistilo, kde v okolí se nachází posvátná místa síly, na kterých se může pomodlit a poprosit duchy o požehnání. A tak se mladý pár vypravil vysoko do hor Tunkinských golců. Když se dostali až na vrchol, uviděli tu neuvěřitelnou krásu a jejich srdce pocítila skutečné štěstí. Pochopili, že je jim souzeno žít po boku někoho jiného. Duchové hor jim ukázali pravdu a jejich láska jim roztála před očima. Po návratu domů se rozešli a žili šťastněji než dřív. A proto se dnes říká, že každý, kdo pokoří tento vrchol, se zamyslí, zdali je vedle něj opravdu ten pravý člověk, nebo jej teprve potká. A těm, kteří ještě skutečnou lásku nepocítili, ji duchové hor přivolají. Profesionálové zdolávají i mnohem náročnější vrcholy Tunkinských golců, jež jsou rozesety po tomto území: Pik Aršan (cca 2550 metrů nad mořem), Pik Družba (cca 2500 metrů nad mořem) a Pik Trjochglavaja (asi 2600 metrů nad mořem).

Výstup na hory se důrazně doporučuje pouze za přítomnosti průvodců. Nikdy nezapomínejte na bezpečnost, i přesto, že se cesta nezdá být zvlášť obtížná.

Agvan Doržijev, významný politik, tibetský diplomat žijící v Moskvě, příbuzný Mikuláše II., profesor buddhistické filozofie, učitel Dalajlámy XIII., je považován za zakladatele buddhismu v Aršanu. Úchvatný životopis, že ano? Byl jedinečným člověkem, a proto ho považovali za přední osobnost buddhismu v Rusku, a to zejména v oblasti Tunkinské doliny. V roce 1917 rozhodl, že nový klášter, tzv. dacan Chandagatajský (název podle území), bude vystaven na úpatí hory Mundarga. Byl to obrovský klášter se školou, ve kterém sloužilo více jak 200 mnichů a jejich učenců. Agvan klášter často navštěvoval, a tak mu zde vděční obyvatelé následně postavili dům. V době represí byl tento dacan bohužel zničen a majetek propadl družstvu. Zachoval se tak pouze obytný dům,

věnovaný Agvanu Doržijevovi, který byl přebudován, a od té doby je z něj budova pošty.

12 kilometrů od tohoto místa stál zpočátku v roce 1991 dacan a na území Svetlaja poljana se otevřel nový Kojmorský dacan, jenž je nástupcem Chandagatajského a je pojmenován Bodchidcharma. Nejzajímavější je, že právě sem byl převezen pozůstalý dům Agvana, jenž dnes slouží jako hlavní budova kláštera.

V dnešních dnech klášter nadále slouží svému účelu a je k němu možné dojít i pěšky. Půjdete pořád rovně od Mongolského trhu, po mostu přes řeku Kyngargu a budete stoupat, dokud nedojdete k vratům dacanu. Vyzařuje zde neuvěřitelná aura a energie. Budete-li chtít najít vnitřní klid a sílu, nejlepší bude, když se projdete po území dacanu, uděláte kruh goroo a obdarujete svaté. Stojí za to zmínit i fakt, že dacan je rezidencí nové buddhistické organizace Majdar, která vystoupila ze systému buddhistické tradiční sanghi³ Ruska. Toto upřesnění je velmi důležité, jelikož se v Aršanu nachází ještě jeden dacan, Kojmorský. Nese jméno Dechen Ravžalin a najdete ho na hlavní ulici v té samé vesnici na adrese – ulice Traktovaja, 93A. Je to poměrně nový chrám, který byl postaven v roce 2000, je považován za oficiální a je tedy součástí buddhistické tradiční organizace.

Zůstane-li vám ještě nějaký volný čas, můžete se projít směrem k sanatoriu Sajany, kde je nejen možné napít se z léčivého pramene, ale i prohlédnout si pozůstatky velké obce, jež byla zničena 28. června roku 2014. Kvůli silným předvečerním deštům se na svazích Tunkinských golců tvořily silné bahenní toky, které dopadaly na Aršan a odnesly tak víc jak 20 domů. Dnes toto neštěstí připomíná kamenná řeka, která opět vyjevuje sílu přírody. Tato děsivá podívaná je ale zároveň obdivuhodnou. Jakmile uvidíte šířku této řeky, podívejte se, jak je možné, že tak obrovský proud neodnesl celou vesnici.

Je třeba se také stručně zmínit o nevelkém muzeu kořenoplastiky, které se nachází přímo v jednom z obytných domů v Aršanu, v domě rodiny Kardamonových. Toto muzeum je jedinečné v celém Burjatsku a historie jeho vzniku je velmi zajímavá. Vitalij Fjedosejevič, který má dnes už přes osmdesát

---

³ společenství, komunita

let, byl před 50 lety při stavbě muzea vážně zraněn. Měl zlomené ruce i nohy a úplně ztratil zrak. Zanedlouho zase začal vidět, ale pouze na jedno oko. Když se ocitl na hranici života a smrti, uvědomil si, že musí mnoho věcí přehodnotit, zejména svůj vztah k přírodě. Ke své tvorbě nikdy nepoužíval živé kořeny, pouze dřevo těch stromů, které už nebylo možno zachránit. Vitalij Fjedosejevič ze dřeva nevyřezává, ale „pomáhá“ ostatním s pomocí kořenů vidět, co dokáže příroda stvořit. Je to jedinečný dar, jímž vytvoří z napohled obyčejné větve postavu, tvář nebo i celou kompozici. Několik místností je zaplněno jeho výrobky, mezi kterými můžete vidět i sošku Puškina, Solženicyna či Galkina. Světlana, majitelka domu, pořádá exkurze a ke každé sošce povídá příběh. Adresa muzea je: osada Aršan, sídliště, dům číslo 12.

Ale to ještě není vše! Hned vedle Aršanu jsou pravé sopky. Vedle Kovrižky, nejstaršího vulkánu Tunkinské doliny, je seskupení sopek, Tálský vrch a sopka Čerskovo. Sami je jen těžko najdete, protože ze strany připomínají spíše hory. Pokud se sem ale vydáte s člověkem, který tato místa dobře zná, ukáže vám, kde se sopky nachází a jak se k nim co nejsnadněji dostat.

Po tak náročném výkonu je zapotřebí se posilnit. Na Aršanu sice není velký výběr stravovacích zařízení, ale je tu jedna proslulá kavárna Chamar-Daban. Tuto kavárnu mají v oblibě nejen turisté, ale i místní obyvatelé sem s hrdostí posílají své hosty. Očekávat výstřední servis a výzdobu nemá cenu. Je to ale nejlepší aršanská volba, jelikož jsou zde dostupné ceny, velké porce a výborná jídla. Třeba ty čebureky jaké smaží! Pokaždé se po nich jen zapráší!

3 OBSERVATOŘ BADARY

Tento nabitý den doporučujeme zakončit výletem do radioastrofyzické observatoře Badary, která byla pojmenovaná podle oblasti, ve které se nachází. Místní jí ale říkají zkrátka sluneční. Dostat se sem můžete s cestovní agenturou či individuálně autem. Cesta z Aršanu je dlouhá asi 50 kilometrů a vede přes vesnici Tunka. Trvá přibližně jednu hodinu.

Najdete zde Sibiřský sluneční radioteleskop. Jedná se o jeden z největších astronomických nástrojů zapsaných v seznamu unikátních zařízení Ruska, který je v provozu od roku 1934.

V době svého vzniku neměl ve světě obdobu. Jen si představte, dvě linky obrovských talířových antén, přičemž v každé z nich je dalších 128 menších antén. Celkem tedy 256 antén o průměrné délce 2,5 metru. A teď si představte všechno tohle s pozadím mohutných hor se zasněženými vrcholy. Až vám husí kůže projede celým tělem.

Takovou nádheru stojí za to navštívit, i přestože se v astronomii zrovna moc vyznáte. Tato oblast je přístupná každému bez jakéhokoliv povolení. Vstup do radioastronomické observatoře, která je odsud 1,5 kilometru, je sice zakázán, ale mohutný radioteleskop je vidět už z dvaatřicetikilometrové dálky.

DRUHÝ DEN 4 VESNICE TUNKA

Další den vám doporučujeme seznámit se s Tunkinskou dolinou a začít od vesnice Tunka, která se nachází v místě, kde ústí stejnojmenná řeka do řeky Irkut. Nachází se 20 kilometrů od městečka Aršan. Směřujete k dálnici a 7 kilometrů před ní zahnete podle značek doprava. Zejména řeka Tunka dala název vesnici i celé překrásné dolině. Existuje několik legend o vzniku jejího názvu. Kdysi dávno zde žili tunguzské kmeny a mnoho názvů se zachovalo již z té doby. *Tunga* v překladu z tungštiny znamená tmavá voda. V Tunce je voda opravdu tmavá, jelikož má celé dno porostlé řasami. Setkáváme se také s variantou, že název pochází buď z tungského slova *туһкэһ*, což v překladu znamená buben nebo z burjatského slova *туһаа*, které znamená nový nebo netknutý. Existuje ještě jedna legenda pojednávající o tom, že zde žily dávno vymřelé kmeny keraitů-tunkaitů. Ale těch legend je mnohem víc! Místním proto nezbyvá nic jiného, než hádat, která z verzí je ta pravdivá.

Lidé v této oblasti žili již od pradávna, ale novodobá historie začíná v roce 1674 příchodem kazaků v čele s Jerofejem Mogilkvem. Ti zde staví Tunkinské pohraniční opevnění, které je po několika letech přeneseno na místo o vyšší nadmořské výšce, aby se zabránilo povodním. Proto se za oficiální datum výstavby opevnění považuje až rok 1676. Hlavním důvodem přestavby pohraničního opevnění byla ochrana Irkutsku před nájezdy Mongolů. Vždyť právě přes tahle místa vedla Velká mungálská cesta. Prvními obyvateli opevnění

byli pouze kozáci, od konce 17. století se stává místem exilu. Jako první sem byli posíláni střelci, kteří se v roce 1698 účastnili povstání proti Petru I.

Vesnice se rychle rozvíjela. Stala se centrem tohoto kraje a jedním z nejvíce pokrokových míst nejen regionu, ale rovnou celé republiky. Již začátkem 19. století se zde otevřely školy, pošta, lékařský areál a lékárna. V neposlední řadě stojí za to zmínit, že budova lékárny byla postavena v roce 1867 a je zajímavé, že dodnes ji zde najdete v původní podobě a nadále funguje jako lékárna.

Ve vesnici Tunka žilo mnoho kupců a také se zde nacházely obchodní pasáže. Dnes je zde většina obchodnických domů ve špatném stavu a některé z nich by měli zbourat. Například dům Balašova, který byl rozdělen na obytnou a prodejní část, ve které se obchodovalo se zrcadly. Kupec Balašov stavěl dům spravedlivě. Každému, kdo přivezl dřevo určitého rozměru, zaplatil 5 rublů, za které v té době bylo možné koupit třeba krávu. Nakonec vznikl přepychový kupecký dům, i když dnes o jeho někdejší velikosti pojednávají pouze historiky.

Vesnice se radovala z otevření chrámu Ochrany Přesvaté Bohorodičky⁴ postaveného v roce 1812, o jehož výstavbě traduje zajímavá historka. Zpočátku byla pro základ chrámu vykopána díra 4x4 metry. V ní se hromadila směs potravin, které místní a obyvatelé z okolních vesnic dováželi. Jednalo se především o tvaroh, smetanu a vejce. Díra byla po dobu jednoho roku zakrytá, aby se z dovážených potravin vytvořil stavební materiál. Přesně takhle vypadal recept na stavební materiál od staroruských odborníků. Dodnes místní obyvatelé věří, že právě díky tomuto základu chrám ustál všechny nesnáze.

Nejen pro chrám, ale i pro ostatní náboženské stavby, bylo obzvlášť obtížně období socialismu. Teoreticky chrám stál v původním stavu až do roku 1934, ale nakonec byl vypleněn. Chtěli ho také zbourat, ale k tomu naštěstí nedošlo. Zpočátku zde byl provozován sklad zeleniny, poté závod na zpracovávání brambor. Zanedlouho v chrámu zasedal úřad geologického průzkumu hledající v této lokalitě naftu. Tu se sice najít nepodařilo, ale zato byly objeveny minerální prameny. Z chrámu se nakonec stala obyčejná klubovna.

---

⁴ Chrám Ochrany Matky Boží

Díky mladému Otcí Alexandrovi začaly v roce 1995 rekonstrukční práce. A proto je v dnešní době prakticky celý zrekonstruovaný chrám se dvěma přistavěnými částmi pro všechny návštěvníky otevřen.

Naproti chrámu se nachází obecní knihovna. Pokud by její správkyňí nebyla Nina Jegorovna Šušakova, která v roce 2005 získala titul *Člověk roku Burjatska*, nebyla by pro návštěvníky knihovna nijak zajímavou. Nina Jegorovna v knihovně začala pracovat již ve svých 17 letech. Za tu dobu byla nesmírným přínosem pro výzkumnou práci o studiu a zachování historie vesnice a celého kraje. Chcete se o vesnici Tunka dozvědět více, než je napsáno na internetu nebo v knížkách? Zastavte se na čaj do místní knihovny a věřte, že tu budete vítáni.

5 PRAMENY ŽEMČUG

Vjíždíte na trasu A-333, odbočujete napravo a pokračujete po upravené silnici směrem k Mongolsku. Návštěvníci se diví, kde se v tak dalekém kraji uprostřed chudých vesnic bere taková silnice. Místní s hrdostí nazývají Vladimíra Bizjajeviče Saganova člověkem legendou, kterému jsou za výstavbu právě této silnice zavázáni. Začal jako řadový traktorista v družstvu a dostal se až na místo předsedy Rady ministrů Burjatské republiky. Byl také velvyslancem SSSR v Severní Koreji a udělal všechno pro to, aby se jeho rodný Tunkinský region rozvíjel.

Projedete vesnicí Žemčug a za říčkou Charagun, na 99. kilometru dálnice Kultuk-Mondy, zahnete doprava k místu zvanému „Vyška“. Zde se v roce 1954 hledala ropa, ale našly se minerální vody, které pojmenovali Žemčugské. Nikde jinde ve světě nenajdete takovou léčivou vodu. O jejích zázračných vlastnostech pojednávají legendy. Dnes už horký pramen jen nebouří z podzemí, ale vše je vybudováno tak, aby bylo místo pohodlné pro léčbu a odpočinek.

Ve vesnici jsou dva minerální vývěry: P-1 s vodou o teplotě + 38 °C z hloubky asi 850 metrů. Tato voda je termální, slabě mineralizovaná a obsahující zejména metan, hydrogenuhličitán sodný a kyselinu křemičitou. Používá se při onemocnění jícnu, močových cest, jater, žlučníku a metabolismu. Dále na léčbu chronických zánětů a vředových onemocnění žaludku a střev.

Vývěr G-1 obsahuje minerální vodu o teplotě + 55 °C z hloubky asi 1000 metrů. Voda je termální, středně mineralizovaná a s vysokým obsahem kyseliny křemičité. Podle chemického složení je možné ji přirovnat k minerálním vodám v lázních Jessentuki, Džava a Ryčal-Su. Vodu z vývěru G-1 doporučují na léčbu problematického zažívání, opěrného pohybového aparátu a nervové soustavy. Dále pak při onemocnění ženských i mužských pohlavních orgánů a srdečního cévního systému.

Oba otvory mají svůj bazén (G-1 i s gejzírem). Vejdete to budovy, projdete přes šatny a dostanete se k venkovnímu bazénu. Okolo budov s bazény se rok od roku staví více a více ubytovacích zařízení, zábavních komplexů a kaváren. Jednou z nich je kavárna *Čebureky velikosti 68 (чебуреки «68-го размера»)*, kterou rozhodně stojí za to navštívit. Je zde také menší aquapark a trh plný suvenýrů a výrobků z Mongolska. Můžete navštívit i masážní a wellness salóny. V létě je možné se koupat v řece Irkut, na jejímž břehu se nachází lázně. A pokud vám už vyhládlo, můžete se naobědvat přímo zde, v Žemčugu, jelikož široko daleko kavárnu nepotkáte.

Bazény jsou v provozu každý den od 8:00 do 22:00. Jednorázový vstup do jednoho z bazénů vás přijde na 200 rublů. Děti od 5 do 10 let na 100 rublů a děti mladší 5 let mají vstup zdarma. Dostanete se sem i veřejnou dopravou. Maršrutky jezdí jak z Irkutsku, tak i ze Sljud'anky.

6 KULTOVNÍ MÍSTO TAMCHI-BARJAAŠA

Vracíte se na trasu a pokračujete směrem k mongolským hranicím. Není kam spěchat, takže jakmile projedete starou kozáckou osadou Šimki, která se nachází na 127. kilometru, udělejte si zastávku u posvátného místa Tamchi-Barjaaša. Uvidíte je po své levé straně. Osadou Kyren pak projedete bez zastavení, jelikož její návštěvu si necháte na další den.

V překladu z burjatštiny znamená *Тамхи-Баряаша* darovat nebo kouřit tabák. Existuje několik legend o tomto kultovním místě. Podle jedné z nich, Šargaj-Nojon, velký vůdce kmene, tzv. chán, a ochránce Tunkinské doliny, seděl na hoře Bajtog, která se nachází naproti osady. Pokuřoval si dýmku a každému projíždějícímu popřál šťastnou cestu. Další legenda praví, že se kdysi dávno na

tomto místě setkaly dva místní kmeny a chtěly spolu bojovat. Naštěstí zavčas uznaly, že se jen navzájem pozabíjejí a nic užitečného jim boj nepřinese. Nakonec se náčelníci obou kmenů usmířili a uzavřeli mír. Vyměnili si dívky, vykouřili dýmku míru a jejich cesty se rozešly.

Dnes je toto místo uctíváné a téměř každý místní, který projíždí kolem, se zde zastaví. Vykládají se různé historky o tom, jak se jejich přátelé a sousedé dostali do velkých nepříjemností, když zde zapomněli zastavit a pomodlit se. Někomu se rozbilo kolo, jinému přestal fungovat motor či došlo k dopravní nehodě. I na tomto místě, stejně jako po celém Burjatsku, platí, že pokud víte o posvátném místě, měli byste uctít duchy a poprosit je o požehnání cestovat.

Najdete zde dva altánky: v jednom z nich je zabudována obrovská dýmka a ve druhém stůl a lavičky. Jelikož místo vyzařuje ohromnou energii, místní z celé vesnice okolo něj uvazují barevné stuhy. Je také tradicí buď vyslovit přání a u dýmky nechat malý dárek: cigaretu, minci, sladkost, nebo obdarovat ducha tím, že velkou dýmku pokapou vodkou nebo mlékem. Kuřáci pak mohou darovat nedopalek cigarety. Posvátná místa by se měla navštěvovat pouze s dobrými úmysly a žádat štěstí a zdraví pro sebe a své blízké.

Místní průvodci se přijíždějícím turistům často smějí. Zavedou je totiž na toto místo a vyprávějí jim o tom, že se právě nachází na posvátném šamanském místě a že si každý musí zakouřit z dýmky míru. Často se pak setkávají s myšlenkou: „Sem teď nasypeme tabák, zapálíme ho a všichni budeme kouřit!“ Mnozí, zejména nekuřáci, se tohoto nápadu docela děsí. Ale kdo by chtěl porušovat místní zvyky, že ano? Ve skutečnosti ale takový proces vůbec není zapotřebí.

7 PRAMEN TURANSKÝ KLÍČEK

Pokračujete dále v cestě a před říčkou Bolšoj Zangisan, na 140. kilometru, se nachází Tunkinský stříbrný pramen. Místní jej nazývají Turanský klíček. Nezapomeňte si vzít prázdnou nádobu, abyste si mohli na cestu nabrat chutnou a zdraví prospěšnou vodu. K prameni se lehce dostanete po dřevěném mostu.

8 LÁZNĚ NILOVA PUSTYŇ

Na 152. kilometru trasy je potřeba zahrnout doprava směrem k osadě Nilovka. Přibližně po 7 kilometrech se dostanete do malebné průrvy ve výšce 915 metrů nad mořem, kde se na břehu řeky Eche-Uchguň nachází Nilova Pustyň, staré lázeňské středisko Burjatska.

Prameny byly v osadě objeveny už dávno, ale až v roce 1840 se o nich zmínil generální gubernátor Východní Sibíře Vilhelm Rupert. Lékárníkovi Kalajovi dal za úkol provést chemickou analýzu vody a na základě získaných výsledků potvrdil její léčivé účinky. Rupert u výtoku pramene následně postavil dva domky. V jednom z nich žila jeho manželka, která se zde zároveň i léčila s polyartritidou. Irkutský a Něrčinský Nil se zde rozhodl vytvořit poustevnu pro mnichy, tzv. skit-pustyň. Tak nazývali oddálená, slepá a těžko dostupná místa, na kterých si mniši stavěli své poustevny a modlili se. A jak to vlastně všechno bylo? Poutníci se vyptávali: „Kde jsou radonové prameny?“ a místní jim odpovídali: „Běžte do Nilové Pustyně!“. A tak dostaly lázně svůj název. Termální prameny zde mají léčivé účinky a obsahují kyselinu křemičitou, dusík a fluor. Podle chemického složení je možné minerální vody přirovnat k vodám Cchaltubo v Gruzii a Bělokurichi na Altaji. Liší se pouze zvýšenou radioaktivitou a nižší teplotou (+ 38 °C až + 42 °C), která je dostatečná a není třeba ji ani snižovat ani zvyšovat. Jsou vhodné pro léčbu opěrného pohybového aparátu, nervové soustavy, vaskulárního a endokrinního systému, gynekologických, kožních a metabolických problémů.

Cena léčení závisí na vašem výběru procedur. Například za radonové vany zaplatíte 320 rublů a za cedrové sudy 370 rublů. Dostat se do lázní Nilova Pustyň je možné i veřejnou dopravou, maršrutky totiž jezdí z Irkutsku i ze Sljud'anky.

Do poloviny 20. století byly lázně nazývány lázněmi divokými, ale poté následoval jejich rozvoj. Začaly se stavět budovy, ve kterých byl založen vodoléčebný ústav. Do roku 1976 zde stálo asi 20 penzionů, ve kterých se ročně ubytovalo 10 – 20 tisíc lidí. Dnes je na tomto území dostatečné množství ubytovacích zařízení, i když na zdejší poměry a životní styl je v lázních penzionů

a ubytoven příliš. Lidé se tu léčí pouze ve vanovém pavilonu, který je součástí místní poliklinice.

Nilovku neobzvlášťují pouze její vody, ale i oblast, ve které se nachází. Jste tak vysoko v horách, že byste museli jít celý den a celou noc, abyste došli do nejbližší vesnice. Tato průrva je místo, na kterém najdete jen bouřlivou vodu, malou cestu a pár budov, které je možné spočítat na prstech jedné ruky. Rázem tak zapomenete, že jste v Burjatsku. Zdá se vám, že jste někde na Kavkaze. Není zde velký výběr občerstvovacích zařízení ani barů, rušných podniků ani zábavních komplexů, jako například v lázních Žemčug. Zato je zde překrásná příroda, která vám rychleji pomůže v léčbě různých nemocí.

4. TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ

V této kapitole se zaměříme na problematiku překladu vybraných konkrétních jazykových jevů z ruského jazyka do českého, které si podrobně zanalyzujeme. V podkapitole lexikálně-sémantické transformace se budeme zabývat zejména překladem specifických reálií. Jedná se o převod buddhistických výrazů, názvů a vlastních jmen, různých frazeologismů a slangových výrazů, které považujeme z překladatelského hlediska za nejzajímavější. Poté se zaměříme na překlad geologických výrazů, chemické a lékařské terminologie. V neposlední řadě pak užitím poznámkového aparátu. V druhé podkapitole formální transformace se zaměříme na syntaktické dekonverzace, univerbizaci a multiverbizaci, větněčlenské a slovnědruhové záměny a záměnu slovosledu. Nakonec provedeme celkové zhodnocení jazyka textu přeložené kapitoly *Klenot Burjatska (Сокровище Бурятии)* z knihy *Bajkal. Průvodce (Байкал. Путеводитель)*. Teoretické poznatky jsme čerpali především z knihy *Введение в теорию перевода для русистов* Zdeňky Vychodilové a také z knihy *Tibetský buddhismus v Burjatsku* Luboše Bělky.

4.1. LEXIKÁLNĚ-SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE

4.1.1. PŘEKLAD BUDDHISTICKÝCH VÝRAZŮ

Při překladu kapitoly *Klenot Burjatska* jsme se často potýkali s různými buddhistickými, mongolskými či tibetskými názvy památek. Z tohoto důvodu bude problematika překladu těchto výrazů stěžejní částí translatologického komentáře.

České ekvivalenty buddhistických výrazů, kterým by náš čtenář porozuměl, nebylo možné dohledat. Původně jsme se tedy rozhodli tyto termíny transliterovat. Například slovo *дацан* jako *dacan*. Slovo *ступа* jsme do českého jazyka přeložili jako *stúpa*. Výraz *субурган* jako *suburgan* a slovo *чебуреки* jako *čebureky*. Kniha obsahuje fotografie některých památek, posvátných míst či buddhistických atributů. Čtenář českého překladu však fotografie k dispozici nemá, a tudíž by si daná místa jen stěží dokázal představit. Přehodnotili jsme tedy způsob převodu těchto výrazů a transliteraci jsme doplnili metodou tzv.

explikace, rozšířením informace. Dané příklady si ukážeme v jednotlivých úryvcích.

*На границе между Иркутской областью и Тункинским районом Республики Бурятия в 2004 году был установлен **субурган «Даши Гоман»**, что в переводе с тибетского означает «Множество дверей счастья».*

*V roce 2004 byl postaven **chrám, tzv. stúpa, Daši Goman** na hranici mezi Irkutskou oblastí a Tunkinským regionem Burjatské republiky. V překladu z tibetštiny znamená Даши-Гоман Много dveří štěstí.*

*... и помолиться в одном из буддийских **дацанов**, побывать рядом с настоящими вулканами и узнать столько легенд, что после поездки можно смело выпускать небольшой сборник.*

*Můžete se také pomodlit v jednom z buddhistických **klášterů, tzv. dacanů**, pobýt v blízkosti činných sopek a dozvědět se tolik legend, že byste po návratu z cest mohli klidně sepsat menší povídaní.*

*По одной из них, **великий хан** и защитник Тункинской долины Шаргай-Нойон сидел на горе Байтог, расположенной напротив, и раскуривал трубку, благословляя каждого в добрый путь.*

*Podle jedné z nich, Šargaj-Nojon, **velký vůdce kmene, tzv. chán**, a ochránce Tunkinské doliny, seděl na hoře Bajtog, která se nachází naproti osady, pokuřoval si dýmku a každému projíždějícímu popřál šťastnou cestu.*

Kromě původních názvů jsme transliterací doplněnou o explikaci převáděli i některé z ruských reálií. Jedná se o výrazy, které jsou charakteristické pro určitý stát či národ. V takovém případě nebylo vhodné použít doslovný překlad. Nešlo by tak o adekvátní překlad těchto výrazů. Uvedeme si příklad.

*С железнодорожного и автовокзала Иркутска несколько раз в день отправляются **маршрутные такси**.*

*Z vlakového a autobusového nádraží v Irkutsku několikrát denně vyjíždí **dálková taxi, tzv. maršrutky**.*

Dalším z příkladů převodu ruské reálie jsou *чeбypeкy*. Jedná se o burjatský pokrm, přičemž v českém jazyce neexistuje vhodný ekvivalent. Zde jsme proto zvolili metodu transliterace. Překlad tedy zní: *čebureky*.

Dalo by se říct, že pokud bychom při překladu užívali původní burjatské, mongolské či tibetské termíny, práce by byla jednodušší a dokonce i věcně správnější. Jak je již zmíněno, text byl překládán do jazyka českého, tudíž je vhodnější užívat obecnější termíny, jako jsou například klášter či chrám. Termín *dacan* pochází z tibetštiny a v Burjatsku se používá běžně. V tibetštině slovo *dacchang* označovalo školu či fakultu v určitém klášteře. Nyní jej ale v Burjatsku užívají pro označení kláštera obecně (BĚLKA 2001: 117). Můžeme se tedy dostat do situace, kdy v textu termín *dacan* označuje pouze část kláštera. Naštěstí jsme se s takovým problémem při překládání nepotýkali, tudíž pro překlad mohl být zvolen obecnější termín *klášter*.

Metodu explikace při převodu buddhistických výrazů jsme užili z následujících důvodů. V překladu jsme chtěli ponechat původní buddhistické výrazy proto, abychom nenarušili kontext samotného textu. Pro českého čtenáře by však byly tyto výrazy jen stěží pochopitelné. Jestliže jsme se v textu setkali s výše uvedenými výrazy poprvé, užili jsme metodu transliterace doplněnou o explikaci pro objasnění buddhistického výrazu. Následně jsme je překládali podle kontextu. Pokud se jednalo o název stavby či posvátného místa, byl ponechán původní buddhistický výraz, se kterým byl čtenář v našem překladu dříve seznámen. Pokud se však nejednalo o konkrétní stavbu či popisované místo, užili jsme obecný výraz.

4.1.2. PŘEKLAD NÁZVŮ PAMÁTEK A GEOLOGICKÝCH VÝRAZŮ

Na předešlou podkapitolu navážeme komentářem k překladu názvů památek a geologických výrazů. Většina z nich totiž pochází z tibetštiny, burjatštiny či mongolštiny a metoda jejich překladu v mnohém souvisí s překladem buddhistických výrazů.

Během překladu jsme se často potýkali s velkým množstvím názvů chrámů a posvátných míst, které byly v ruském jazyce zachovány v jejich původním burjatském, mongolském či tibetském znění. Zpočátku jsme dané

názvy převáděli do anglického jazyka, v němž jsou známé po celém světě. Například: *ступа «Дашу Гоман»* jsme nejprve přeložili jako *Stupa Dashi Homan*, *село Аршан* jako *městečko Arshan* a *источник «Жемчуг»* jako *Pramen Zhemchug*.

Nejvíce jsme váhali u názvu *ступа «Дашу Гоман»*, jelikož nebylo možné dohledat se českého ekvivalentu. Ponechali jsme tedy verzi *Dashi Homan* a pokračovali dále v překladu. Poté, co jsme narazili na výraz *село Аршан*, uvědomili jsme si, že spojení typického českého slova městečko s grafickou podobou *Arshan* nebylo tou správnou volbou, a tak jsme název vesnice přepsali a využili tak metody transliterace. Vznikl název městečko *Aršan*, který jsme následně zaznamenali hned v několika blozích o cestování na internetu. Vrátili jsme se zpět na začátek k názvu první stúpy a rozhodli se opět pro transliteraci, abychom dodrželi stejnou metodu překladu těchto buddhistických, mongolských a tibetských názvů. Přeložili jsme tedy název *«Дашу Гоман»* jako *Daši Goman*.

Při překládání názvů památek, například *Туранский ключик*, jsme využili doslovného překladu a přeložili jej jako *Turanský klíček*. Zpočátku byla rozpracována verze *Turanskij ključik*, jelikož nám metoda transkripce připadala vhodnější a název by nepostrádal své původní kouzlo. Ovšem výraz *Тункинская долина* jsme také dříve přeložili jako *Tunkinská dolina*, nikoliv jako *Tunkinskaja dolina*. Koncovku přídavného jména jsme tedy přizpůsobili morfologickému systému češtiny.

Jedním z dalších důvodů, proč jsme použili výraz *Turanský klíček* a nikoli *Turanskij ključik*, byl ten, že jde o název, který si místní obyvatelé vymysleli, a nemluvíme tak o oficiálním názvu. Opačnou situací byl překlad názvu vesnice *Жемчуг*. V českém jazyce *жемчуг* znamená *perla*. Ovšem zde jde o oficiální název vesnice, tudíž jsme pro překlad názvu využili metody transliterace.

Tato metoda převodu se nám následně osvědčila a potvrdila při překladu klášterů, tzv. *dacanů*, či chrámů, tzv. *stúp*. Čerpali jsme informace z knihy *Tibetský buddhismus v Burjatsku* Luboše Bělky. Autor se v knize věnuje nejenom popisu historie vzniku těchto klášterů, ale i například proniknutí buddhismu na ruské území a jeho následnému rozšíření. Využili jsme tedy jeho

verzi překladu a ve své práci jsme pro převod názvů, jako je například *Дацан Хандагатайский* a *Дацан Хойморский*, zvolili verzi *Chandagatajský klášter* a *Kojmorský klášter*, přesně tak, jak bylo v jeho knize zmíněno (BĚLKA 2001: 244). Uvedeme si konkrétní příklad.

*Именно он в 1917 году определил место у подножия горы Мундарга для нового дацана, который носил имя **Хандагайтайский**, данное по названию местности.*

*В roce 1917 rozhodl, že nový chrám, tzv. dacan **Chandagatajský** (název podle území), bude vystaven na úpatí hory Mundarga.*

Název *Тамхи-Баряаша* byl opravdovým překladatelským oříškem. Setkali jsme se hned s několika verzemi, které byly uvedeny v internetových článcích o cestování po tomto okolí. Nejvíce se nám zalíbila verze překladu tohoto místa jako *Tamchi Bar Jasha*. Na první pohled tento název vypadal lépe a snadněji se i četl. Nacházeli jsme se však v podobné situaci jako při překladu chrámu Daši Goman a rozhodli se zachovat metodu transliterace. Vznikl název *Tamchi-Barjaaša*. Po shrnutí všech názvů, které se v textu objevovaly, jsme usoudili, že tato verze bude tou konečnou.

U překladu řek či měst jsme se nemuseli dlouho rozhodovat, kterou z překladových transformací zvolíme, jelikož ve většině případů v českém jazyce existují ekvivalenty k těmto termínům. Srov. např.:

Река Кынгарга – řeka Kyngarga

Тункинская долина – Tunkinská dolina

Иркутск - Irkutsk

Улан-Удэ – Ulan-Ude

4.1.3. PŘEKLAD SLANGOVÝCH VÝRAZŮ

Při překladu jsme se místy setkali i se slangovými výrazy užívanými právě na území Burjatska a v okolí Bajkalu. Například slovo *побурханить*. Jedná se o slangový výraz, který je na tomto území běžně používán. *Бурхан* (burchan) je posvátný duch, kterého věřící uctívají. Z tohoto důvodu bychom mohli slovo *побурханить* do českého jazyka přeložit jako obdarovat. Z kontextu ale vyplývá, že dané posvátné místo mohou turisté pokapat, pomokřit či pokřtít vodkou nebo mlékem. Pro objasnění slangového výrazu jsme využili metody explikace, nikoli doslovného překladu. Opět si uvedeme příklad na vybraném úryvku z překládané kapitoly.

Возле трубки жалательно оставить какое-нибудь подношение: сигарету, монетку, конфету или побрызгать – «побурханить» водкой или молоком, а курящие люди могут выкурить сигарету по случаю.

*Je také tradicí buď vyslovit přání a u dýmky nechat malý dárek: cigaretu, minci, sladkost, nebo **obdarovat ducha tím, že velkou dýmku pokapou vodkou nebo mlékem.***

4.1.4. PŘEKLAD CHEMICKÉ A LÉKAŘSKÉ TERMINOLOGIE

V kapitole, kterou jsme si zvolili k překladu, jsme se potýkali i s termíny z oblasti chemie a medicíny. Zpočátku jsme chemické názvy vyhledávali na internetu, následně jsme využili chemického vzorce, a v učebnicích chemie pak hledali české výrazy pro dané sloučeniny. Uvedeme si příklad:

*Вода скважины Р-1 является **термальной слабоминерализованной водой** с доминирующим содержанием **метана гидрокарбоната натрия и кремниевой кислоты.***

*Tato voda je **termální, slabě mineralizovaná** obsahující zejména **metan, hydrogenuhličitan sodný a kyselinu křemičitou.***

Dále byly v originálním textu minerální vody podrobně chemicky popisovány. Rozhodli jsme se tyto informace zobecnit a některé dokonce i vynechat. Pro obyčejného čtenáře nebo turistu, který se chemií či medicínou nezabývá, by byly uvedené informace pro cestování zcela nepodstatné a

narušovaly by tak plynulost děje. Užili jsme tedy metody tzv. zúžení informačního základu, zjednodušení informace. Opět si situaci ukážeme na konkrétních případech:

*Скважина Г-1 является высокотермальной и среднеминерализованной водой с высоким содержанием кремниевой кислоты. По химическому составу она является **углекислой хлоридно-гидрокарбонатной магниевой-натриевой**. Она близка по составу к эссентукским водам, а также водам курортов Джава и Рычал-Су.*

Вода je termální, středně mineralizovaná s vysokým obsahem kyseliny křemičité. Podle chemického složení je možné ji přirovnat k minerálním vodám v lázních Jessentuki, Džava a Ryčal-Su.

Co se překladu lékařských termínů týče, ve většině případů jsme využili metody substituce, tzn. nahrazení ruského lékařského termínu jeho přímým českým ekvivalentem. Srov. např.:

*Она показала при лечении болезней **пищевода, хронических гастритов, язвенной болезни желудка и кишечника, болезни мочевыводящих путей, печени, желчного пузыря и обмена веществ.***

*Рoužívá se při onemocnění **jícnu, močových cest, jater, žlučníku a metabolismu.** Дále на léčbu **chronických zánětů a vředových onemocnění žaludku a střev.***

*Ее рекомендуют при заболеваниях **органов пищеварения, опорно-двигательного аппарата, нервной системы, болезней женской и мужской половых сфер, сердечно-сосудистой системы.***

*Воду z otvoru G-1 doporučují на léčbu **problematického zažívání, opěrného pohybového aparátu a nervové soustavy.** Дále pak při onemocnění **ženských i mužských pohlavních orgánů a srdečního cévního systému.***

*Вообще комплекс лечения на Аршане обширен: здесь практикуется **климатолечение, диетотерапия, грязелечение, физиотерапия, фитоароматерапия** и многое другое.*

V nabídce je například: **klimatoléčba, dietoterapie, bahenní léčba, fyzioterapie, fytoaromaterapie a mnoho dalších.**

4.1.5. PŘEKLAD FRAZEOLOGISMŮ

Dále se v této kapitole krátce zmíníme o překladu frazeologismů. I přesto, že se jedná o cestovního průvodce, v knize se často objevovaly různé frazeologismy, jimiž autorka svůj text stylisticky obohatila ve snaze učinit jej pro čtenáře atraktivnějším. Opět si uvedeme příklad:

После такой активной прогулки стоит подкрепиться. Широкого выбора заведений в Аршане нет, но особой популярностью пользуется кафе «Хамар-Дабан». Его любят не только туристы – местные жители также с гордостью отправляют всех гостей сюда. Ожидать от него столичного сервиса и оформления, конечно же, не стоит. Но доступные цены, внушительные порции и вкусная еда (а уж чебуреки какие – пальчики оближешь) определенно делают его лучшим вариантом в Аршане.

*Po tak náročném výkonu je zapotřebí se posilnit. Na Aršanu sice není velký výběr stravovacích zařízení, ale nejnámější je kavárna „Chamar-Daban“. Tuto kavárnu nemají v oblibě jen turisté, ale i místní obyvatelé sem s hrdostí posílají své hosty. Očekávat výstřední servis a výzdobu nemá cenu. Je to ale nejlepší anšanská volba, jelikož jsou zde dostupné ceny, velké porce a výborná jídla. **Třeba ty čebureky jaké smaží! Jen se po nich zapráší!***

Nabízelo se nám hned několik verzí pro překlad daného frazeologismu, např.:

- „A jaké tam mají čebureky. Ty musíte vyzkoušet!“
- „Třeba ty čebureky. Jsou opravdu vynikající!“
- „Například čebureky, jaké nabízejí, opravdu stojí za to ochutnat!“
- „A ty čebureky jaké mají. Po nich na talíři rozhodně nezůstane ani drobek!“

Verze „Třeba ty čebureky jaké smaží! Pokaždé se po nich jen zapráší!“ se nám zdála nejadekvátnější. „Jen se po nich zapráší“ se v českém jazyce z hlediska frazeologismů z oblasti gastronomie používá nejčastěji a vystihuje přesně to, na

co chtěla autorka ve výchozím textu poukázat. Chtěla vyzdvihnout vynikající chuť nabízeného pokrmu.

Další frazeologismus, který se ve výchozím textu vyskytoval, jsme museli převést opisem. Pro tento ruský frazeologismus jsme v českém jazyce nedohledali český ekvivalent.

...кажется, что вы так высоко в горах, что до другого насутки.

Jste tak vysoko v horách, že byste museli jít celý den a celou noc, abyste došli do nejbližší vesnice.

4.1.6. UŽITÍ POZNÁMKOVÉHO APARÁTU

Během naší práce jsme se potýkali i s překladem termínů spojených přímo s buddhistickým náboženským vyznáním. Pro čtenáře, který buddhismus nevyznává nebo se dostatečně neseťkal s jeho kulturou, je vhodnější text uzpůsobit, ať už přiblížením křesťanským reáliím či použitím metody explikace. V tomto případě jsme pro převod těchto výrazů nejprve využili transliterace doplněné o explikaci, kterou jsme uvedli do závorek. Následně jsme však přehodnotili způsob překladu. Využili jsme poznámkového aparátu. Ten nám umožnil přidat doplňující informace, které byly českému čtenáři doposud neznámé. Tato možnost nám usnadnila práci hned v několika situacích. Text zůstal přehledný a nenarušený nadbytečnými informacemi. Poznámky pod čarou jsou užitečné v případě, že český čtenář daný pojem zná, a může tak plynule pokračovat ve čtení. V opačném případě čtenářům pomůže objasnit si neznámá slova. Poznámkového aparátu jsme využívali tehdy, pokud jsme se s daným výrazem v textu setkali poprvé. Opět si uvedeme konkrétní příklady.

*...делает круг – «**горoo**»¹.*

*...dělají kruh **goroo**¹.*

*Poznámka pod čarou: ¹**Buddhistický náboženský rituál, kdy se bosýma nohama několikrát obchází chrám. Kolem něj je uměle vytvořená kamenná cesta.***

...«**Байкальский нарзан**»², как его называют за схожесть с кисловодскими источниками.

*Pro svou kyselou chuť se pramenu říká **Байкальский нарзан**².*

*Poznámka pod čarou: ²**Balená minerální voda***

...что дацан является резиденцией новой буддийской организации «Майдар», которая вышла из состава Буддийской традиционной **сангхи**³ России.

...že dacan je rezidencí nové buddhistické organizace Majdar, která vystoupila ze systému buddhistické tradiční **sanghi**³ Ruska.

*Poznámka pod čarou: ³**společenství, komunita***

4.2. FORMÁLNÍ TRANSFORMACE

Nejčastější překladové postupy použité v našem překladu spadají tedy do oblasti tzv. lexikálně-sémantických transformací. Vzhledem k odlišnostem mezi ruštinou a češtinou v oblasti gramatiky jsme při překládání byli nuceni sahat i k tzv. gramatickým transformacím.

Nejčastěji užívanými byly syntaktická dekondezace, záměna slovních druhů a gramatických kategorií a transformace slovosledu. V některých případech byla použita metoda univerbizace či multiverbizace. Jednotlivé překladové postupy si podrobněji nastíníme v následujících podkapitolách.

4.2.1. SYNTAKTICKÉ DEKONDEZACE (DEKOMPRESSE)

Jedná se o překladovou transformaci, která se při překladu z ruského jazyka do češtiny nejčastěji užívá při převodu přechodníků. Ty jsou pro ruštinu běžným jazykovým prostředkem, avšak v češtině se vyskytují jen zřídka a považují se spíše za výrazy archaické.

Обязательно стоит посетить и так называемый «Монгольский рынок», расположившийся также на территории санатория...

Určitě stojí za to navštívit i Mongolský trh, **který se také nachází** na území sanatoria.

...лечилась его жена, **страдавшая**, как считается, полиартритом.

... **která se zde zároveň i léčila** s polyartritidou.

4.2.2. UNIVERBIZACE A MULTIVERBIZACE

Univerbizace je překladovou transformací, při které se několik slov nahradí jedním slovem, např.:

*Воду можно пить в одном из **питьевых бюветов**..*

*Vody je možné se napít z **pramenů**...*

*...если пойти от нее вверх по тропинке, то можно выйти на **смотровую площадку**, с которой открывается красивая панорама на весь поселок и на Тункинскую долину.*

*Vyjdete-li по schodišti a budete pokračovat по stezce nahoru, dojdete na **vyhlídku**, ze které je vidět nádherné panorama nejen na vesnici, ale i na celou Tunkinskou dolinu.*

Opakem univerbizace je multiverbizace, tedy nahrazení jednoho slova více slovy, např.:

*Здесь можно поправить здоровье на одном из **курортов**...*

*Na tomto území se můžete ubytovat v jednom z **rekreačních letovisek**...*

*...здесь растут **земляника** и грибы...*

*V létě zde rostou **lesní jahody**, houby a...*

4.2.3. VĚTNĚČLENSKÉ A SLOVNĚDRUHOVÉ ZÁMĚNY

Jak již z názvu vyplývá, jedná se o záměnu větných členů a slovních druhů. Mezi ruským a českým jazykem často dochází k záměně především neshodného přívlastku shodným a naopak. V uvedeném překladu je záměna větného členu zároveň provázena záměnou slovního druhu – podstatného jména na přídavné jméno.

Строчка из гимна Бурятии...

to jsou slova burjatské hymny...

Хотя высота водопада всего около 10 метров...

I když je vodopád vysoký pouze 10 metrů, pohled na něj je úchvatný...

4.2.4. TRANSFORMACE SLOVOSLEDU

V neposlední řadě se krátce zmíníme o transformaci slovosledu. Ve většině případů zůstal pořádek slov téměř stejný jako v originálním textu. Avšak v některých případech bylo zapotřebí pozměnit slovosled uvnitř věty, popřípadě i pořadí jednotlivých vět v souvětí, aby byl pro našeho čtenáře text přirozenější a celkově pro češtinu vhodnější, např.:

Хотя Тункинская долина расположена не на берегу Байкала, не стоит упускать такую шикарную возможность полюбоваться ею.

Ненеchte si ujít skvělou příležitost pokochat se zdejší přírodou jen proto, že se Tunkinská dolina nenachází na břehu Bajkalu.

Na jiných místech jsme využili možnost rozdělení souvětí do několika jednoduchých vět, např.:

На границе между Иркутской областью и Тункинским районом Республики Бурятия в 2004 году был установлен субурган «Даши Гоман», что в переводе с тибетского означает «Множество дверей счастья».

V roce 2004 byl postaven chrám, tzv. stúpa, Daši Goman na hranici mezi Irkutskou oblastí a Tunkinským regionem Burjatské republiky. V překladu z tibetštiny znamená *Дашу-Гоман* mnoho dveří štěstí.

4.3. ZHODNOCENÍ JAZYKA A TEXTU PŘELOŽENÉ KAPITOLY KLENOT BURJATSKA

V předešlých podkapitolách jsme si krátce rozebrali problematiku překladu jednotlivých jazykových jevů. Nyní krátce a obecně provedeme celkové zhodnocení jazyka a textu přeložené kapitoly.

Kniha je psána jednoduchým a lehce pochopitelným jazykem. Z větší části se jedná o jazyk spisovný. V některých případech se můžeme setkat s prvky hovorové ruštiny či slangovými výrazy.

V kapitole *Klenot Burjatska* se je zastoupeno několik způsobů, jak předat čtenáři potřebnou informaci. Objevují se zde jasné a stručné popisy posvátných míst a památek. Některé kapitoly jsou věnovány pouze určitým kulturám, jiné pak popisují celé dny na cestách. V mnohém se setkáme i s krátkým popisem historie vzniku různých staveb či s legendami, které jsou s danou památkou nebo posvátným místem spojeny.

Kurzívou jsou pak odděleny důležité informace, například odkazy na webové stránky, otevírací doba turistických atrakcí či cena zájezdu nebo jednotlivých cest a vstupů do památek.

Jak jsme již zmínili na začátku bakalářské práce, autorka knihu *Bajkal. Průvodce* napsala na základě svých poznatků a zážitků z cestování. Jazyk je přirozený a přijatelný jak pro mladé, tak i pro starší čtenáře. Jelikož se jedná zejména o vlastní autorčiny zápisky z cestování a objevování zajímavých míst v okolí Bajkalu, v textu se často objevuje přímé oslovení čtenáře, různé metafory a obrazná vyjádření. Především těmito jazykovými prostředky chtěla autorka oslovit čtenáře a přesvědčit je, aby se odhodlali tato vzdálená místa navštívit. Ty, které se nepodaří přesvědčit vycestovat, chtěla autorka svými poznatky zaujmout a co nejvíce vtáhnout do děje, aby si zdejší přírodu dokázali alespoň představit. V části, kterou jsme překládali, jsme se často setkávali s původními burjatskými i tibetskými názvy, což nás dostávalo do situace, kdy jsme zpočátku

netušili, o čem autorka píše. Dá se říct, že originální text v ruském jazyce je určen spíše pro čtenáře (turisty), kteří se dobře orientují v oblasti buddhismu a alespoň částečně jsou seznámeni s ruskou kulturou. Volili jsme konkrétně překlad těchto termínů tak, aby byly přijatelné pro českého čtenáře. Kladli jsme důraz na to, abychom dodrželi hlavní cíle originálního textu, a to takové, aby si čtenář po přečtení odnesl co nejvíce užitečných a zajímavých informací. Snažili jsme se cizí výrazy vysvětlit a přiblížit české kultuře. V některých případech, konkrétně tedy u překladu původních názvy buddhistických míst, jsme užili metodu transkripce či transliterace doplněnou o explikaci. Pro českého čtenáře bude obtížnější tato slova přečíst. V textu se ale objevují jen zřídka a nenaruší tak plynulost čtení.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce byl především překlad kapitoly *Klenot Burjatska (Сокровище Бурятии)* z knihy *Bajkal. Průvodce (Байкал. Путеводитель)* a následný translatologický komentář k přeložené části knihy. Krátce jsme se seznámili s knihou a se samotnou autorkou. Ta je pro české čtenáře zatím neznámou, jelikož za svůj život napsala pouze jedno dílo, průvodce popisující cestování po okolí Bajkalu.

V translatologickém komentáři jsme se zaměřili na problematiku překladu zejména specifických reálií, které z překladatelského hlediska považujeme za nejzajímavější. Především se jednalo o překlad buddhistických výrazů, názvů památek, geologických, slangových a hovorových výrazů, pro jejichž převod jsme volili metodu transkripce a transliterace doplněnou o explikaci. Dále jsme řešili překlad frazeologismů. V tomto případě jsme vyhledávali funkční ekvivalenty, které český jazyk nabízí, a vybrali ty nejvhodnější pro náš překlad. Nastínili jsme si i překlad některých jazykových jevů týkajících se záměny slovosledu, skladby vět či stylistiky. Překladové transformace a jazykové jevy, se kterými jsme se při překladu do češtiny setkali, jsme demonstrovali na vybraných úryvcích kapitoly *Klenot Burjatska*. Zdrojem informací potřebných k překládání byly především práce českých translatologů a doplněné o některé práce translatologů ruských. V neposlední řadě jsme provedli celkové zhodnocení jazyka a textu přeložené kapitoly *Klenot Burjatska*.

Cílem překladu je seznámit české autory s krajinou, kulturou a zajímavostmi v tomto kraji.

V procesu překladu byl nejsložitější překlad původních názvů památek a posvátných míst, pro jejichž převod jsme čerpali zejména z díla *Tibetský buddhismus v Burjatsku* Luboše Bělky. Dále byl obtížný překlad textu jako celku, tedy zachovat autorský styl. V knize totiž autorka užívá různých jazykových prostředků k zaujetí čtenáře, a jazyk je tak velmi barvitý. Při překladu nám byla užitečná líčení turistů, kteří procestovali tento kraj. V internetových článcích bylo možné dohledat některé informace týkající se především osobních poznatků, které nám pomohly si daná místa lépe představit.

V některých případech se nabízela možnost tzv. poznámkového aparátu. Ten byl námi zpočátku zavrhován, jelikož by mohl narušovat plynulost čtení a celý kontext textu. Následně jsme ale k této metodě přistoupili. Umožnila nám přidat doplňující informace v případě, že by čtenář daným výrazům nerozuměl.

Předsevzali jsme si poměrně náročný úkol, i přesto, že o některých místech jsme již dříve slyšeli. Samotný překlad a analýza poukazují na to, jak je otázka překladu v oblasti turismu různorodá a v mnohých případech velmi složitá. Konkrétně pokud se jedná o zcela odlišné tradice, kulturu a náboženství. Cestování a turistika se v poslední době řadí k běžným potřebám člověka, které mohou být omezené neznalostí cizího jazyka. Turistické průvodce proto dnes řadíme mezi atraktivní materiály pro překladatele.

Jelikož se jedná o první překlad do českého jazyka jediného díla autorky Ludmily Šerchojevové, věříme, že tato bakalářské práce zaujme či inspiruje některé z cestovních kanceláří, které náš překlad využijí například pro doplnění nebo zpestření svých katalogů exkurzí a zájezdů.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

1. ŠERCHOJEVA, Ludmila. Bajkal. *Průvodce (Bajkal. Putěvoditel)*. Dostupné z: <https://www.litres.ru/ludmila-sherhoeva/bajkal-putevoditel-25206557/>

LITERATURA

1. BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Religionistika. ISBN 80-210-2727-4.
2. GROMOVÁ, Edita, Milan HRDLIČKA a Vítězslav VILÍMEK. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. 3., aktualiz. a dopl. vyd., Na OU 2. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-801-1
3. KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. 291 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6.
4. KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.
5. MOUNIN, Georges. *Teoretické problémy překladu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-733-X.
6. STĚPANOVA, Ludmila. *Rusko-český frazeologický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 878 s. ISBN 978-80-244-1750-9
7. VYCHODILOVÁ, Z.: *Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc, 2013, ISBN 978-80-244-3417-9.
8. VYSLOUŽILOVÁ, Eva a Milena MACHALOVÁ. *Cvičebnice překladu pro rusisty*, I. díl: Politika, ekonomika. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 235 s. ISBN 978-80-244-2854-3.
9. ŽVÁČEK, Dušan. *Úvod do teorie překladu (pro rusisty)*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. ISBN 80-7067-814-3.

10. ФЕДОРОВ, А. В. *Основы общей теории перевода: (лингвистические проблемы): для ин-тов и фак. иностр. яз.* 5-е изд. Санкт-Петербург: Филол. фак. СПбГУ; Москва: Филология ТРИ, 2002.
11. ПАРШИН. А. *Теория и практика перевода.* СПб.: СГУ, 1999, 202 с.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Электронная Библиотека ЛитРес. Шерхоева, Людмила Сергеевна. Байкал. Путеводитель Dostupné z: <https://www.litres.ru/ludmila-sherhоеva/baykal-putevoditel-25206557/>
2. «Что такое бурханить и для чего бурханят» Dostupné z: <https://burhanim.ru/chto-oznachaet-burhanit.php>
3. Přechod pohoří tunkinské golce na hranicích Mongolska a Ruska Dostupné z: <https://www.svetoutdooru.cz/hory/prechod-pohori-tunkinske-golce-na-hranicich-mongolska-a-ruska/>

РЕЗЮМЕ

Предметом а также главной целью нашей бакалаврской работы является комментированный перевод текста из области туризма. Мы выбрали книгу «Байкал. Путеводитель» и сосредоточились на главе «Сокровище Бурятии», которую мы переводили на чешский язык. Автор - Людмила Сергеевна Шерхоева, за своё произведение получила премию «Лучший путеводитель 2020 года». Наш перевод является первым переводом части книги «Байкал. Путеводитель» с русского языка на чешский.

Одной из причин, почему мы выбрали именно этот текст, является тот факт, что в Чехии не знают ни об этих интересных местах, ни о культуре, связанной с данной областью. Переводом главы на чешский язык мы хотели описать те места, о которых не пишут на чешских вебсайтах и в книгах, о которых не расскажут вам в туристических агентствах. Также мы решили переводить текст, описывающий область Байкала, из-за того, что мы его посетили как летом, так и зимой, и нам настолько понравилось, что мы должны были поделиться с чешскими читателями своими чувствами. Эта бакалаврская работа – шанс осуществить наши планы. Спрашивая нескольких чехов, знают ли они о Байкале и о некоторых интересных фактах, связанные с этой областью, мы получали ответ, что Байкал самое глубокое озеро мира и зимой он весь покрыт льдом. И это всё. Наши читатели почти не имеют понятия, что такое Ольхон или что понимается под словами буддизм, дацан, ступа, шамбала или бурхан. Одна из последних причин выбора именно этого текста – что книга содержит в себе всю информацию, необходимую для путешественника. Эта книга хороший помощник для тех, кто не знает, как туда добраться и что там можно увидеть. Или наоборот путешественник точно знает, что хочет увидеть, но до сих пор он не нашёл необходимую информацию. В книге написано обо всём, включая красивые фотографии окрестностей, подробные карты, детальную информацию о ресторанах и гостиницах, стоимость проездов в национальные парки, стоимость посещения туристических аттракционов и достопримечательностей, даже стоимость посещения бассейнов, курортов и музеев. Жаль, что нам не удалось перевести всю книгу, чтобы наш

читатель мог узнать гораздо больше информации, для того, чтобы он самостоятельно мог отправиться в путешествие, не прибегая к достаточно дорогим предложениям туристических операторов. Мы надеемся, что наш перевод поможет привлечь новых и старых любителей путешествий и частично поможет понять данную культуру.

Бакалаврская работа разделена на четыре самостоятельные главы, причём некоторые из них дополнительно подразделены. Мы постепенно занимались биографией Людмилы Сергеевны Шерхоевой и её творческой деятельностью, общей характеристикой книги «Байкал. Путеводитель», переводом главы «Сокровище Бурятии» и комментарием нашего перевода. Наша бакалаврская работа включает в себя также список всех используемых источников. Теперь мы подробно опишем содержание всех глав, находящихся в нашей бакалаврской работе.

Первая глава коротко описывает биографию автора книги Людмилы Сергеевны Шерхоевой. Мы стремились поделиться с читателями самыми интересными фактами её жизни, которые тесно связаны с её первым и единственным произведением. Людмила Сергеевна родилась в Улан-Уде, в столице Республики Бурятия. Она молодой и талантливой блогер и travel-журналист. Ещё до того, когда она написала своё первое и единственное произведение, она окончила университет по специальности «Информационные системы в экономике» и путешествовала почти по всей России. Она также посетила больше 20 стран и 150 городов, включая даже некоторые страны Европы. Когда она вернулась в свою родную область и наслаждалась её красотой, на основе своих восприятий и впечатлений начала составлять заметки, в результате которых возник обширный путеводитель. Именно за это произведение Людмила Сергеевна Шерхоева получила премию «Лучший путеводитель 2020 года», который в настоящее время является одним из наиболее читаемых и используемых путеводителей среди, прежде всего, молодых русских читателей и туристов.

Во второй главе мы коротко занимались содержанием книги «Байкал. Путеводитель». Как упомянуто выше, книга содержит в себе всё, что нужно

для путешествия по данной области, в том числе фотографии, карты и тому подобно. Это подробный и полезный путеводитель, который подойдет всем. Написан он на простом и понятном языке, и материал очень хорошо систематизирован. Автор часто обращается прямо к читателям, которых как будто побуждает поехать туда и посмотреть все описываемые места. С этим методом передачи информации мы в книге встретились несколько раз. Можно сказать, что именно это делает книгу убедительной, и читатель начинает задумываться, поехать-ли туда, или нет. Единственный минус, что книга «Байкал. Путеводитель» опубликована в 2017 году, это означает, что некоторая информация, касающаяся, прежде всего, цен за посещение достопримечательностей, национального тункинского парка, времени работы или стоимости бассейнов, блюд или размещения в отелях, на сегодняшнее время может отличаться.

Третья глава является ядром нашей бакалаврской работы, так как она содержит в себе перевод главы «Сокровище Бурятии» с русского языка на чешский. При переводе мы пользовались правилами перевода, которые описаны в книге «Введение в теорию перевода для русистов». Автор – Зденька Выходилова. Создание хорошего и качественного перевода, оказалось не простой задачей, хотя мы довольно хорошо владеем обоими языками. Сам текст главы «Сокровище Бурятии» с начальной точки зрения, являлся понятным, простым и легко читаемым, но при переводе на чешский язык иногда появились трудности. Особенно при переводе буддистских достопримечательностей, священных мест, жанровых выражений или слов, которые тесно связаны с буддизмом и его правилами. Для перевода этих выражений мы пользовались книгой «Тибетский буддизм в Бурятии», которую написал Лубош Белка в 2001 году. При переводе мы стремились как можно больше сохранить информационное ядро оригинала. Но появились ситуации, когда некоторую информацию мы должны были пропустить, например, выражения из области медицины и химии. Часто перед нами вставала проблема, как правильнее переводить названия буддистских храмов. Названия здешних достопримечательностей, чаще всего, связаны с их религией, которая не соответствует с христианством. В

таком случае мы пытались подобрать более корректные названия на чешском языке.

Четвёртая глава состоит из двух небольших подглав, которые ещё далее подразделены на несколько меньших статей. Этот раздел играет важную роль в нашей бакалаврской работе, так как он содержит комментарии перевода главы «Сокровище Бурятии». В этой части бакалаврской работы мы постепенно и подробно занимались: проблематикой перевода буддистских названий и названий достопримечательностей, находящихся на территории Бурятской республики и в её окрестностях. В следующей части четвёртой главы мы описываем методы перевода сленговых и разговорных выражений, медицинских и химических терминов. Далее мы также занимались некоторыми лексико-семантическими, грамматическими и лексико-грамматическими переводческими трансформациями, которыми мы пользовались при переводе. Речь идёт, прежде всего, о таких переводческих трансформациях, как, например, синтаксические деконденсации (декомпрессии), инвербизация, замена частей речи или замена порядка слов. В исходном тексте иногда появлялись фразеологизмы. Некоторые из них нам удалось переводить адекватными чешскими фразеологизмами. Но в некоторых ситуациях мы должны были русский фразеологизм переводить методом описания, так как чешских эквивалентов нет. Мы также несколько раз пользовались подстрочным примечанием, с помощью которого мы смогли объяснить некоторые из незнакомых выражений, причём мы не нарушили бесперебойность текста. Это пособие, которое даёт чешскому читателю возможность выбора дополнительную информацию либо прочитать, либо пропустить. Речь идёт, прежде всего, о русских реалиях, которые невозможно было переводить на чешский язык. Последнюю часть этой главы мы посвящали общему обсуждению языка переводимого текста. Чаще всего данные названия мы переводили транслитерацией и экспликацией, так как чешских эквивалентов пока нет. Это касается также сленговых выражений, характерных и повседневно употребляемых конкретно в области Байкала и Республике Бурятия. В большинстве случаев такие слова мы переводили

опять либо транслитерацией и экспликацией, т.е. описательным переводом, либо пользовались подстрочным примечанием. Мы пытались создать такой перевод, чтобы чешским читателям было удобнее читать.

Из-за того, что речь идёт о впервые переведенной главе книги «Байкал. Путеводитель» с русского языка на чешский язык, мы уверены в том, что наша бакалаврская работа станет полезной и интересной для чешских читателей. Мы надеемся, что она каким-нибудь образом поможет некоторым туристическим агентствам расширить свои каталоги экскурсий и поездок, и предложит своим клиентам более интересные туры. Мы также верим в то, что благодаря нашему переводу, чешским туристам станут понятнее эти места и они приблизятся к этой удивительной культуре. Может быть, она вдохновит чешского читателя, так как вдохновила нас, и кто-нибудь решится на путешествие в незнакомые им места на встречу к приключению.

РЎІЛОНА

Людмила Сергеевна Шерхоева

Книга: Байкал. Путеводитель

СОКРОВИЩЕ БУРЯТИИ:

ОВЕЯННАЯ МИФАМИ И ЛЕГЕНДАМИ ТУНКИНСКАЯ ДОЛИНА

«Край горячих источников и потухших вулканов», «Сибирская Швейцария», «Жемчужина Прибайкалья» - все это хвалебные отзывы о Тункинской долине, которую некоторые сравнивают даже с мифической Шамбалой. Еще бы! Заснеженные пики величественных вершин, бескрайние альпийские луга, пасущиеся стада лошадей, через каждый километр священное место или субурган. Когда въезжаешь в Тункинскую долину впервые, не веришь своим глазам. Хочется крикнуть что есть мочи: «Эй, Байкал! Эй, Бурятия! Откуда же у вас столько козырей в рукаве! Почему я раньше об этом не знал?»

Хотя Тункинская долина расположена не на берегу Байкала, не стоит упускать такую шикарную возможность полюбоваться ею. Не пожалеете! Около 400 целебных источников, более 200 озер – Тункинская долина уникальна во многом. Например, в 1991 году вся территория Тункинского района Бурятии была признана национальным парком. Такое в России было сделано впервые: только представьте, взяли не отдельный поселок или горный массив, а полностью весь огромный регион республики объявили заповедным краем! Этот факт красноречивее любых слов говорит о том, насколько Тункинская долина уникальна и живописна. Район расположен между двумя горными системами: на севере находятся Восточные Саяны в лице Тункинских гольцов протяженностью 182 километра, а на юге Тункинскую долину окаймляют горы более древние – могучий Хамар-Дабан. В переводе с бурятского языка Хамар-Дабан – это «горбатый нос», а также его называют «сибирские джунгли», так как стоит отойти всего несколько метров от тропы, и попадаешь в непроходимые заросли. С востока и запада Тункинскую долину берегут два

величественных озера Азии – озеро Байкал и его младший брат монгольское озеро Хубсугул.

Добраться до Тункинской долины, а точнее до поселка Аршан, где будет удобнее всего остановиться для знакомства с ней, можно и на общественном транспорте. С железнодорожного и автовокзала Иркутска несколько раз в день отправляются маршрутные такси. Стоимость проезда в одну сторону – 400 рублей, время в пути около 4 часов. Также сюда можно добраться и из Улан-Удэ, автобусы курсируют каждый день, а стоимость проезда составляет 850 рублей, время в пути около 8 часов.

Имейте в виду, что если вы путешествуете на собственном авто, то при въезде на территорию Тункинского национального парка на КПП вас могут остановить, чтобы вы оплатили свое пребывание тут. Стоимость – 100 рублей с человека.

Тункинская долина по протяженности небольшая – 200 километров в длину и от 20 до 40 километров в ширину. Причем большая часть территории долины покрыта девственными лесами, в основном это хвойная тайга (сосна, кедр, лиственница, пихта). Тут нет производства и заводов, выхлопов и стоков. Представляете, какой тут воздух? Строчка из гимна Бурятии «...я не дышу, я пью благоухание моей земли, равнинной и лесной...» сразу же становится понятной.

Места удивительные и сакральные, окутанные десятками легенд и мифов, считается, что именно вдоль Тункинской долины пролегал путь Чингисхана и его огромного войска. Здесь можно поправить здоровье на одном из курортов, посмотреть на водопады и покорить грандиозные вершины, познакомиться с историей, ведь Тункинская долина была заселена с древности (местные находки каменного, бронзового и железного веков сегодня хранятся в Музее буддизма в Иволге, в Художественном музее Иркутска и даже в Эрмитаже), и помолиться в одном из буддийских дацанов, побывать рядом с настоящими вулканами и узнать столько легенд, что после поездки можно смело выпускать небольшой сборник.

Коренные жители с радостью поделятся с вами и вполне реальными источниками, хотя назвать их можно скорее чудесами – местные духи не один раз выручали их, казалось бы, из безвыходных ситуаций. Познакомиться с достопримечательностями Тункинской долины за один день просто невозможно, но с помощью местных гидов в путеводителе подготовлен оптимальный 3-дневный маршрут, который охватывает далеко не все, но самые основные и интересные места. Если у вас только один день – выберите наиболее понравившийся маршрут, а если вы только планируете свою поездку сюда, то имейте в виду, что в Тункинскую долину стоит ехать минимум на 3 полных дня. Для размещения рекомендуем выбрать поселок Аршан, так как здесь есть хороший выбор гостевых домов, кафе и магазинов.

Осуществить путешествие по долине можно как на автомобиле, так и в составе экскурсионной группы. На общественном транспорте по маршруту прокатиться будет сложно, так как расстояния серьезные, а большинство достопримечательностей расположено вдалеке от дорог. Стоимость экскурсий, если воспользоваться услугами туристических фирм, достаточно доступная, например, 3-часовая поездка, включающая посещение Долины вулканов и обсерватории «Барары», обойдется в среднем 800 – 1000 рудлей с человека. Экскурсии на целый день будут стоить около 1500 рублей. За дополнительными консультациями можно обратиться в офис «Тункинского национального парка» (<http://www.tunkapark.ru/>) либо в Туристско-информационный центр Республика Бурятия (<http://www.visitburiatia.ru/>).

ДЕНЬ 1

1 СТУПА «ДАШИ ГОМАН»

На границе между Иркутской областью и Тункинским районом Республики Бурятия в 2004 году был установлен субурган «Даши Гоман», что в переводе с тибетского означает «Множество дверей счастья». Ранее в путеводителе уже рассказывалось, что ступы играют важную роль в буддизме: они могут быть поставлены в честь какого-то исторического события или умершего ламы, а могут быть одной из восьми сутрических

ступ, связанных с жизнью Будды. Но цель у ступы всегда одна – предоставить верующим возможность помолиться, очистить свой разум, сделать подношения, отпустить дурные мысли и возвращать мудрость.

Ступа «Даши Гоман» является прообразом древней индийской ступы, которая была построена в память о трехкратном объяснении Буддой своего учения. Субурган «Множество дверей счастья» дает возможность каждому верующему открыть для себя источник мира, счастья и благополучия, так как это ее основное предназначение. Свое влияние ступа распространяет не только на тех, кто принимал участие в ее строительстве или живет неподалеку, но и на каждого, кто с почтением посещает ее и делает круг – «гороо». Считается, что даже тот, на кого упадет лишь тень ступы, получит позитивную энергию. «Даши Гоман» помогает очищаться от негативных эмоций и воспоминаний, накапливая в себе только чистые мысли, ум и доброту.

Прогуливаясь по территории комплекса, который состоит из беседки и ступы, можно прочесть множество мудрых изречений, позволяющих задуматься о своей жизни и ее предназначении. «Тот из нас, чей ум блуждает, уже положил свою голову в пасть ужасного льва несчастья» или «Придите к пониманию того, что великий стержень внутри которой вращаются звезды». Посещение ступы обязательно зарядит каждого такой силой и энергией, что предстоящая поездка по Тункинской долине запомнится навсегда. И совсем неважно, относите ли вы себя к буддистам или вообще безразличны к религии – положительный взгляд на жизнь всегда приносит самые лучшие плоды.

2 АРШАН

Примерно в 110 километрах от побережья Байкала и в 210 километрах от Иркутска у подножия Тункинских гольцов располагается курортный поселок Аршан, известный своими источниками далеко за пределами Бурятии. На высоте 893 метра над уровнем моря, там, где шумная река Кынгарга вырывается из ущелья в долину, уже в конце XIX века был не только небольшой поселок, но и имелись домики для

проходящих лечение отдыхающих. Название свое поселок получил от бурятского слова «аршан», которое в переводе означает «святая» или «целебная» вода.

Считается, что впервые об Аршане заговорили после доклада миссионера Якова Чистохина, который на заседании ученого совета Томского университета заявил, что нашел целебный источник и нахождение которого он может показать. Местные же рассказывают легенду о том, что лукавил Чистохин, называя себя первооткрывателем! Они считают, что на самом деле первым чудотворный источник обнаружил охотник из села Талое Терентий Кузьмич Чемезов. Ох и знатный же был охотник – как говорится, читал тайгу, как открытую книгу. Вот так в один из своих походов притомился Терентий и решил прямо в лесу заночевать. С утра же, когда почувствовал жажду, собрался было к реке идти, но тут услышал журчание – оказался ручеек: вода в нем кипела и источала непривычный запах. Попробовал он ее и, несмотря на необычность воды, оценил ее вкусовые качества. А какая легкость разлилась по телу! Вернувшись домой, рассказал Терентий о своей находке. Смекнули жители сразу, что не простой источник нашел охотник, а целебный! И потянулась вереница желающих оздоровиться из всех ближайших сел и городов. Если сейчас из Култука можно долететь на машине за 1,5 часа, то раньше ради того, чтобы испить аршана, люди ехали оттуда на телегах по 3 дня. В середине XX века Аршан стал курортом всесоюзного значения, и популярность его росла с каждым годом. Для сравнения: в 1920 году здесь отдыхало около 300 человек, а в 2010-м курорт посетило 12 500 гостей. «Байкальский нарзан», как его называют за схожесть с кисловодскими источниками, является углекислой, слабоминерализованной водой сульфатно-гидрокарбонатного магниево-кальциевого состава. Представлена она тремя температурными категориями: холодный (+ 10...12 °С), теплый (+ 19...23 °С) и горячий аршан (+ 40...43 °С), который добывается с глубины более 1000 метров. Воду можно пить в одном из питьевых бюветов, которые расположены на территории санаториев, а также посещать сеансы бальнеотерапии (ванны, души, орошения). Вообще комплекс лечения на Аршане обширен: здесь практикуется

климатолечение, диетотерапия, грязелечение, физиотерапия, фитоароматерапия и многое другое. Сюда приезжают лечиться с заболеваниями желудочно-кишечного тракта, почек и мочевыводящих путей, органов дыхания, сердечно-сосудистой системы, с нарушением обмена веществ (ожирение, сахарный диабет), нервной системы.

На сегодняшний день курорт Аршан представляет собой поселок с населением около 2500 жителей, на территории которого расположено два основных санатория – «Аршан» и «Саяны», детский лагерь «Эдельвейс» и еще десятки частных гостевых домов, которые одновременно могут вместить около 5000 отдыхающих.

Безусловно, кроме красивой природы, просто ошеломительных видов на горы и эффективного лечения, Аршан может предложить и интересное времяпрепровождение. Многие приезжают сюда и совершают прогулки только по маршрутам «гостиница – столовая» или «гостиница – питьевой павильон», тем самым лишая себя огромного удовольствия – познакомиться с Аршаном. Но благодаря путеводителю вы такой ошибки не совершите – расскажем подробно, что же можно посмотреть на этом курорте. Основные достопримечательности можно охватить, прогуливаясь по нему пешком за один день, а можно с легкостью сформировать себе насыщенную программу и на несколько дней.

В первую очередь стоит отправиться на территорию санатория «Аршан». Здесь находится чудесный парк, только вступая в который сразу оказываешься где-то в глухом лесу. Ни за что не подумаешь, что всего в 100 метрах находится автодорога и шумит цивилизация. Парк действительно прекрасный – летом здесь растут земляника и грибы, много тропинок для прогулок, а старожилы любят вспоминать истории о том, что когда-то здесь не было ничего, кроме нескольких корпусов, и даже медведи были не редкость! Тут можно прогуляться по аллее кипарисов, посаженной в 30-е годы, посетить Музей истории курорта Аршан, посмотреть на одно из самых старинных зданий – главный корпус санатория, который построен в 1934 году, и, конечно же, испить целебной воды – бюветы с ней доступны для каждого посетителя совершенно бесплатно.

Достопримечательностью парка является 500-летняя лиственница. Поговаривают, что, если ее обнять и загадать желание, оно обязательно сбудется. Пожалуй, это самое любимое дерево во всей Бурятии – обнимают его с утра до вечера! Обязательно стоит посетить и так называемый «Монгольский рынок», расположившийся также на территории санатория. Здесь вы найдете большой выбор полезных подарков как себе, так и близким: всевозможные травы и чаи, теплые носки и тапочки, изделия из кожи и дерева, сувенирная продукция и буддийская атрибутика. Назван он так не случайно – множество товаров на нем действительно доставлено сюда напрямик из соседней Монголии. В конце рынка находится известная белая лестница, построенная в 1956 году, - если пойти от нее вверх по тропинке, то можно выйти на смотровую площадку, с которой открывается красивая панорама на весь поселок и на Тункинскую долину.

Чуть дальше расположена священная роща слез, которую видно издалека – вся поляна пестрит яркими ленточками, которыми обвязаны почти все деревья. Считается, что эти ленточки оставляют в знак благодарности вылечившиеся больные, которым помог глазной источник, бьющий неподалеку. Между прочим, это последний естественный выход минеральной воды, вся остальная вода в бюветы и корпуса подается по трубам. Если у вас есть проблемы со зрением, тогда не упустите возможность промыть глаза этой водой.

Обращает на себя внимание скульптура Белого старца – это мраморный Сагаан Убгэн, который олицетворяет собой долголетие и плодородие. Появился он тут совсем недавно – установили фигуру в 2014 году. Но Тункинская долина не была бы собой, если бы каждое событие тут не было бы связано с чем-то мифическим и необычным. Во время медитации на Аршане монгольским шаманам явился Белый старец и указал место, где необходимо установить его скульптуру – долго ждать не пришлось, поэтому сегодня можно оставить подношение Сагаан Убгэну и попросить его об исполнении своего желания.

Если пройти к устью реки, то можно увидеть скульптуру бронзового бурятского мальчика, который наливает целебный аршан каждому

желающему. Теперь стоит познакомиться с одной из главных достопримечательностей всей долины – красавицей рекой Кынгарга. Ее имя происходит от бурятского слова «хэнгэргэ», что означает «барабан» или «бубен». Кынгаргу считают священной рекой – она питает весь Аршан своей кристальной водой с высоты около 2000 метров. Свою любовь и уважение к ней местные жители выражают в легенде: давным-давно в этих краях жила девушка удивительной красоты по имени Кынгарга, со всех концов ехали к ней свататься, но всем давала она от ворот поворот, не обращая внимания на статус и богатство женихов. А влюбилась Кынгарга в простого бедного бурята, который был красив собой и пел так, что все вокруг замирало. И стали они жить счастливо вместе. Но отвергнутые женихи не смогли простить такой обиды: они подкараулили ее жениха и начала его избивать. На предсмертный зов суженого прибежала Кынгарга и тоже получила удар в сердце ножом от злодеев. От ее безумного крика земля задрожала и враги от испуга скрылись, а подземные духи превратили любимых в высокие горы, а их кровь – в воду прозрачную и чистую, как и их верность.

На реке находится 12 водопадов, самый большой из них – первый, до которого организована комфортная тропа вдоль ущелья, где течет Кынгарга. Хотя высота водопада всего около 10 метров, зрелище завораживающее. Дойти до водопада от глазного источника вполне реально минут за 30, но прогулка будет наполнена чудесными видами, в том числе возможностью посмотреть на мраморное дно. Это часть реки, где поток воды отполировал дно, выстланное мрамором розового и желтого цвета.

Остальные водопады также реально посетить, но это уже будет достаточно экстремальная прогулка, так как удобной тропы нет. Со знатоком этих мест посмотреть все водопады при благоприятных погодных условиях реально за целый день.

Имейте в виду, что на маршруте до первого водопада на реке Кынгарга есть КПП «Тункинского национального парка», который берет входную плату за проход к водопаду в размере 50 рублей.

Если же тяга к походам и восхождениям вас не покидает, то после посещения всех водопадов в один из дней можно совершить восхождение на Пик любви (2124 метра), тропа на который также начинается в Аршане. Такое романтическое название не могло не иметь под собой еще одной прекрасной легенды. Когда-то давно в этих местах жили молодые парень и девушка, которые полюбили друг друга, но любовь их была запретной – они состояли в близком родстве, и старейшины такой брак не одобрили. Узнала девушка, где в округе есть места силы, чтобы помолиться и выпросить у духов благословения. И вот так отправилась пара высоко на вершину Тункинских гольцов. Добравшись туда, они узрели невероятную красоту, и их сердцу открылось истинное счастье: поняли они, что суждено им быть рядом с другими. Духи гор открыли им правду, и любовь их растаяла на глазах. Вернувшись обратно, зажили они отдельно и счастливее, чем были. Вот и сегодня считается, что каждый, кто покорил этот пик, получает в награду озарение – действительно ли с ним рядом его любимый человек или все впереди? А тем, кто еще не встретил любовь, духи гор обязательно ее подарят. Профессионалы покоряют еще более серьезные вершины Тункинских гольцов, которые расположены в этом районе – пик Аршан (около 2550 метров), пик Дружба (около 2500 метров) и пик Трехглавая (около 2600 метров).

Путеводитель настоятельно рекомендует осуществлять людые восхождения и походы только с профессиональными гидами-инструкторами. Никогда не забывайте о технике безопасности, даже если дорога не кажется вам сложной.

Основателем буддизма на Аршане считается Агван Доржиев – крупнейший политический деятель, наместник Тибета в Москве, приближенный Николая II, профессор буддийской философии, учитель Далай-ламы XIII. Впечатляющий перечень, не находите? Его называли светилом буддизма в России, он был во многом уникальнейший человек – в этих краях его почитают особенно. Именно он в 1917 году определил место у подножия горы Мундарга для нового дацана, который носил имя Хандагайтайский, данное по названию местности. Это был крупный

монастырь и школа, где служили более 200 лам и их учеников. Здесь же впоследствии благодарными жителями был возведен дом для Агвана, который часто посещал этот дацан. Но во время репрессий дацан был разрушен, а имущество передано в колхозы. Сохранился только тот жилой дом, построенный для Агвана Доржиева, который был перевезен и все это время служил зданием почты.

В 1991 году в 12 километрах от того места, где изначально находился дацан, в местности «Светлая поляна» открылся новый Хойморский дацан, который является преемником Хандагайтайского и получил имя «Бодхидхарма». Самое интересное, что именно сохранившийся дом Агвана сегодня привезен сюда и является главным зданием дацана.

Сегодня дацан также продолжает свою работу – к нему можно прогуляться пешком: от Монгольского рынка по мосту переходим реку Кынгарга и движемся в горку все время прямо, пока не упремся в ворота дацана. Здесь удивительная аура и энергетика. Если вам захочется спокойствия и умиротворения, то прогуляться по территории дацана, сделать «гороо» и подношение к субурганам будет лучшим решением. Стоит отметить, что дацан является резиденцией новой буддийской организации «Майдар», которая вышла из состава Буддийской традиционной сангхи России. Уточнение это является важным, так как в Аршане есть еще и второй дацан и он также называется Хойморским, но носит имя «Дэчен Равжалин». Находится он в самом поселке на центральной улице по адресу: улица Тракторная, 93А. Это совсем новый храм, учрежденный в 2000 году, который является «официальным», то есть принадлежит к буддийской сангхе.

Если останется еще свободное время, то можно прогуляться в сторону санатория «Саяны», испить целебной воды и там. А также посмотреть на последствия крупного селя, который сошел 28 июня 2014 года. Из-за сильных дождей накануне на склонах Тункинских гольцов образовались сильные селевые потоки, которые обрушились на Аршан и снесли более 20 домов. Сегодня об этом несчастье напоминает огромная каменная река, которая в очередной раз доказывает силу природы.

Зрелище ужасающее и красивое одновременно: когда смотришь на размеры этой реки, удивляешься, как такой гигантский поток не снес вообще весь поселок.

Отдельно хочется рассказать про небольшой музей корнепластики, который располагается прямо в частном доме жителей Аршана – семьи Кардамоновых. Причем музей такого рода единственный во всей Бурятии. История его создания удивительна: Виталий Федосеевич, который уже разменял девятый десяток, более 50 лет назад получил травму на производстве, в результате которой у него были переломаны руки и ноги, а также полностью пропало зрение. Чуть позже он стал видеть, но только одним глазом. Когда он находился на грани жизни и смерти, у него произошла переоценка ценностей, в том числе и отношения к природе. Он никогда не использует живые корни – только тех деревьев, которые уже не спасти. Виталий Федосеевич не вырезает из дерева, а просто «помогает» увидеть всем остальным, что на самом деле создала природа с помощью корней. Это особый дар: разглядеть в невзрачной с виду палке фигуру, лицо или целую композицию! Несколько комнат дома заставлены его творениями здесь есть и Пушкин, и Солженицын, и Галкин, живут герои мультфильмов и сказок. Про каждую скульптуру у хозяйки дома Светланы, которая проводит по нему экскурсию, есть отдельная история. Адрес музея: поселок Аршан, микрорайон, дом 12.

Но и это еще не все! Совсем рядом с Аршаном находятся настоящие вулканы! Самый древний во всей Тункинской долине – вулкан Коврижка, недалеко от него группа вулканов, Тальская вершина и вулкан Черского. Найти их самостоятельно вряд ли получится, так как со стороны они сегодня больше напоминают сопки и горы, но если отправиться в эту поездку со знающим человеком, то он покажет, где какой расположен и как к нему лучше подобраться.

После такой активной прогулки стоит подкрепиться. Широкого выбора заведений в Аршане нет, но особой популярностью пользуется кафе «Хамар-Дабан». Его любят не только туристы – местные жители также с гордостью отправляют всех гостей сюда. Ожидать от него столичного

сервиса и оформления, конечно же, не стоит. Но доступные цены, внушительные порции и вкусная еда (а уж чебуреки какие – пальчики оближешь) определенно делают его лучшим вариантом в Аршане.

3 ОБСЕРВАТОРИЯ «БАДАРЫ»

Завершить насыщенный день предлагаем увлекательной поездкой в радиоастрофизическую обсерваторию «Бадары». Такое название она получила от местности, где расположена, хотя жители называют ее просто «Солнечная». Добраться сюда можно на машине (это примерно 50 километров от Аршана через поселок Тунка, которые реально преодолеть за 1 час) либо в составе экскурсионной группы.

Здесь находится один из крупнейших астрономических инструментов, включенный в список уникальных установок России, - Сибирский солнечный радиотелескоп, который был введен в эксплуатацию в 1984 году.

Но момент его создания он даже не имел мировых аналогов. Только представьте себе: две линии огромных тарелок-антенн по 128 штук в каждой! Итого – 256 антенн, причем каждая в диаметре 2,5 метра... А теперь представьте все это на фоне могущественных гор и их заснеженных вершин. Мурашки по телу от такой красоты.

Согласитесь, посетить такую достопримечательность стоит каждому, даже далекому от астрономии человеку. Попасть на территорию может любой желающий – специального разрешения не требуется. В 1,5 километрах расположена радиоастрономическая обсерватория, но вход туда запрещен, хотя мощный радиотелескоп диаметром 32 метра видно издали.

ДЕНЬ 2

4 СЕЛО ТУНКА

На следующий день предлагаем отправиться на знакомство в Тункинскую долину и начнем его с села, которое образовано на месте впадения одноименной реки в Иркут. Находится село Тунка всего в 20 километрах от поселка Аршан: движемся в сторону трассы, не доезжая 7

километров до нее, поворачиваем направо по указателю. Именно река Тунка дала название этому селу и всей прекрасной долине. Существует множество легенд о происхождении этого имени. Когда-то давным-давно здесь жили тунгусские племена, и многие названия сохранились еще с той поры. «Тунга» в переводе с тунгусского означает «темная вода», а она в речке Тунка действительно темная, так как у нее илистое дно. Встречается вариант, что название произошло от тунгусского слова «тункэн», что в переводе означает барабан, или от бурятского «тунга» - нетронутый или свежий. Еще одна легенда гласит, что здесь проживало давно исчезнувшее племя кераитов-тункаитов. И это еще не конец! Современникам остается только догадываться, какая же из них правдица.

Люди в этих местах жили с незапамятных времен, но современная история начинается с прихода казаков в 1674 году, которые во главе с Ерофеем Могилквым строят здесь Тункинский острог. Через несколько лет его переносят на более возвышенное место, чтобы уберечь от наводнений, поэтому официальной датой основания считается 1676 год. Основная цель постройки острога – защита Иркутска от набегов монгольских ханов, ведь через эти места проходил Великий мунгальский путь. И если первые годы жителями острога были только казаки, то с конца XVII века он становится местом ссылки: первыми сюда отправили стрельцов, которые участвовали в восстании 1698 года против Петра I.

Село активно развивалось: было центром этого края и одним из самых передовых не только в районе, но и во всей республике. Здесь уже в начале XIX века открылись школа, почта, врачебный участок и аптека. Про последнюю стоит рассказать отдельно: здание аптеки было построено в 1867 году, и, что самое удивительное, оно стоит до сих пор в неизменном виде, и аптека в нем работает по сегодняшний день.

В Тунке проживало много купцов и даже были торговые ряды. Большинство купеческих домов сегодня представляют собой невзрачное зрелище и находятся на грани разрушения, но хочется упомянуть дом Балашова. Он был разделен на две части: одна была жилой, а в другой располагалась лавка, в которой торговали зеркалами. Купец Балашов

строил дом, как говорится, «на совесть»: каждому за привезенное бревно определенного размера он давал 5 рублей, на которые в то время можно было купить корову. Конечно же получился богатый купеческий дом, хотя сегодня о его былом величии напоминают только рассказы.

Радует, что в селе вновь открыл свои двери храм Покрова Пресвятой Богородицы, который был установлен в 1812 году. Очень необычна история его постройки. Сначала была вырыта яма 4х4 метра под основу храма. Жители со всех окрестных сел привезли творог, сметану, яйца и всю эту массу положили в нее. Яма была закрыта на 1 год, чтобы получившийся раствор мог созреть. Вот такой в те времена был рецепт строительства от древнерусских мастеров. Местные жители до сих пор верят в то, что именно благодаря такому фундаменту храм пережил все невзгоды.

Особенно тяжело храму, как и всем другим религиозным учреждениям, было в советское время. Он достоин практически нетронутым до 1934 года, но в итоге будет разграблен: его даже захотят разобрать, но ничего не получится. Сначала здесь сделают овощехранилище, а потом завод по переработке картофеля. Чуть позже в храме засаждает геологоразведочная контора – они искали нефть в этих местах (кстати, нефть они не нашли, зато открыли минеральные источники!), а затем и вовсе клуб. Восстановительные работы начались в 1995 году благодаря молодому отцу Александру, поэтому сегодня практически полностью восстановленный храм с двумя приделами открыт для всех желающих.

Напротив храма располагается сельская библиотека села Тунка. И с одной стороны это учреждение было бы совсем неинтересным для путешественников, если бы тут не работала заведующий Нина Егоровна Шушакова, которая в 2015 году получила статус «Человек года» в Бурятии. Она пришла работать в библиотеку в 17 лет и за это время сделала колоссальный вклад в исследовательскую работу по изучению и сохранению истории села и края. Хотите узнать о Тунке то, что не написано ни на одном сайте и ни в одной книжке? Тогда загляните на чашку чая в местную библиотеку – поверьте, там вам будут рады.

5 ИСТОЧНИКИ «ЖЕМЧУГ»

Выезжаем на трассу А-333 и поворачиваем направо – начинаем движение по отличной дороге в сторону Монголии. Приезжие удивляются, откуда в таком отдаленном районе среди небогатых поселков такая шикарная трасса? Местные с гордостью рассказывают, что обязаны этим Владимиру Бизьяевичу Саганову, которого называют не иначе как «человек-легенда». Он прошел путь от рядового колхозника-тракториста до председателя Совета Министров Республики Бурятия. Владимир Саганов даже был послом СССР в Северной Корее и сделал многое для развития своего родного Тункинского района.

Проезжаем поселок Жемчуг и на 99-м километре трассы «Култук-Монды» поворачиваем направо после речки Харагун к так называемой местности «Вышка». Здесь в 1954 году искали нефть, а нашли минеральные воды, которые получили название Жемчугские. Аналога этой целебной воды в мире не существует, а об ее чудодейственных свойствах ходят легенды. Сегодня здесь не просто бьет из-под земли горячий ключ – тут организовано все, что только необходимо для комфортного лечения и отдыха.

В Жемчуге пробурено две скважины: Р-1 с температурой воды +38 °С, которая поставляется с глубины около 850 метров, и Г-1 с температурой воды +55 °С, глубина которой около 1000 метров. Вода скважины Р-1 является термальной слабоминерализованной водой с доминирующим содержанием метана, гидрокарбоната натрия и кремниевой кислоты. Она показала при лечении болезней пищевода, хронических гастритов, язвенной болезни желудка и кишечника, болезни мочевыводящих путей, печени, желчного пузыря и обмена веществ. Скважина Г-1 является высокотермальной и среднеминерализованной водой с высоким содержанием кремниевой кислоты. По химическому составу она является углекислой хлоридно-гидрокарбонатной магниево-натриевой. Она близка по составу к эссентукским водам, а также водам курортов Джава и Рычал-Су. Ее рекомендуют при заболеваниях органов пищеварения, опорно-

двигательного аппарата, нервной системы, болезней женской и мужской половых сфер, сердечно-сосудистой системы.

Для каждой скважины организован свой бассейн (а у Г-1 даже с гейзером): посетители заходят в здание, проходят через раздевалку и попадают в бассейн, который находится на улице. А вокруг этих зданий с каждым годом становится все больше гостевых домов, кафе (одни только чебуреки «68-го размера» чего стоят!) и развлекательных учреждений, есть даже небольшой аквапарк и целый рынок с сувенирами и товарами из Монголии. Также здесь работают массажные и SPA-салоны. Летом можно загорать и купаться в реке Иркут, на берегу которой и располагается курорт. Если вы уже проголодались, то пообедать можно именно в Жемчуге, так как такого разнообразия кафе по маршруту больше не встретится.

Бассейны работают каждый день с 8:00 до 22:00. Стоимость разового посещения одного из бассейнов – 200 рублей, дети от 5 до 10 лет – 100 рублей, а младше 5 лет – бесплатно. Добраться сюда можно и на общественном транспорте самостоятельно: каждый день ходят маршрутки как из Иркутска, так из Слюдянки.

6 КУЛЬТОВОЕ МЕСТО «ТАМХИ-БАРЯША»

Возвращаемся на трассу и продолжаем движение в сторону границы с Монголией. После того как проедем старое казачье село Шимки, расположенное на 127-м километре, не торопимся, так как совсем скоро необходимо будет сделать остановку у священного места «Тамхи-Баряша», расположенного с левой стороны. Село Кырен по дороге проезжаем без остановок намеренно – его посещение оставим на следующий день.

«Тамхи-Баряша» с бурятского языка переводится как «подношение табака» или «курить табак». Есть несколько легенд об этом культовом месте. По одной из них, великий хан и защитник Тункинской долины Шаргай-Нойон сидел на горе Байтог, расположенной напротив, и раскуривал трубку, благословляя каждого в добрый путь. Другая же легенда гласит, что на этом месте в далекие времена встретились два местных

племени и хотели уже начать битву, но вовремя осознали, что просто перебьют друг друга и ни к чему это не приведет. В итоге старейшины этих племен решили породниться и заключить мир. Обменялись девушками, выкурили трубку мира и разъехались.

Сегодня это почитаемое место: практически каждый местный житель обязательно делает здесь остановку, если проезжает мимо. Они рассказывают реальные истории о том, как многие из их друзей и соседей, забывая останавливаться тут и проезжая, не помолившись духам местности, в итоге попадали в неприятности: у кого-то колесо пробивало, масло протекало, двигатель застучал или даже ДТП случилось. Тут, как и во всей Бурятии, считается, что если ты знаешь о святом месте, то обязательно стоит почтить духов и попросить благословения для путешествия.

Комплекс состоит из двух беседок: в одной установлена гигантская трубка, а в другой организованы лавочки и стол. Место очень атмосферное и энергетически сильное, все деревья вокруг обвязаны яркими цветными лентами. Возле трубки жалательно оставить какое-нибудь подношение: сигарету, монетку, конфету или побрызгать – «побурханить» водкой или молоком, а курящие люди могут выкурить сигарету по случаю. В святые места принято приходить только с благими мыслями, просить для себя и близких счастья и здоровья.

Местные гиды смеются над приезжими: заводят их на территорию комплекса, рассказывают о том, что это священное шаманское место и что необходимо каждому покурить эту трубку мира. Мол, мы сейчас засыплем сюда табака, подожжем, и все будем курить! Многие, особенно некурящие, люди пугаются очень – кому хочется нарушать местные обычаи? На самом деле такой процесс вовсе необязателен.

7 ИСТОЧНИК «ТУРАНСКИЙ КЛЮЧИК»

Продолжаем движение дальше, где перед речкой Большой Зангисан на 140-м километре располагается Туранский серебряный источник, или как его называют местные, «Туранский ключик». Заранее возьмите с собой

пустую тару, чтобы набрать в дорогу вкусной и полезной воды. К источнику сделан удобный подход в виде деревянного мостика.

8 КУРОРТ «НИЛОВА ПУСТЫНЬ»

На 152-м километре трассы необходимо сделать поворот направо в сторону поселка Ниловка. Примерно после 7 километров пути попадаем в живописное ущелье, расположенное на высоте 915 метров над уровнем моря, где на берегу реки Ехэ-Ухгунь располагается самый старый курорт Бурятии – «Нилова пустынь».

Источники в Ниловой пустыни были известны местным жителям уже давно, но в 1840 году о них прознал генерал-губернатор Восточной Сибири Вильгельм Руперт. И он дал задание аптекарю Калау произвести химический анализ воды. Калау на основе полученных результатов подтвердил, что вода является лечебной. После чего на месте выхода вод Руперт построил два домика, в одном из которых жила и лечилась его жена, страдавшая, как считается, полиартритом. Иркутский и Нерчинский Нил решил организовать здесь монашеский скит – пустынь. Так называли удаленные, глухие, труднодоступные места, где монахи ставили скиты и молились. Ведь в те времена как все было? Путники спрашивали: «А где здесь радоновые воды?», а местные им отвечали: «Да идите в Нилову пустынь!» Вот так и получил свое название. Термальные источники Ниловой пустыни обладают целебными свойствами и содержат кремниевую кислоту, азот и фтор. Их относят к сульфатно-натриевым, минерализованным, щелочным, азотным, кремнистым, фтористым, радиоактивным водам, которые являются аналогами вод Цхалтубо в Грузии и Белокурихи на Алтае. Их отличительной чертой является несколько повышенная радиоактивность, а также невысокая температура: от +38 до +42 °С, что не требует дополнительного охлаждения или нагрева. Показания к лечению: заболевания опорно-двигательного аппарата, нервной системы, сердечно-сосудистые, гинекологические, заболевания кожи, эндокринной системы и обмена веществ.

Стоимость лечения напрямую зависит от назначенных процедур: например, посещение радоновой ванны обойдется в 320 рублей, а кедровая бочка – 370 рублей. Добраться до Ниловой пустыни можно и на общественном транспорте: сюда ходят маршрутки из Иркутска и Слюдянки.

До середины XX века «Нилова пустынь» была так называемым «диким» курортом, а затем наступил ее расцвет. Начали строиться корпуса, организована водолечебница. К 1976 году здесь было уже около 20 различных пансионатов, за год отдыхало около 10-20 тысяч человек. Сегодня здесь мест размещения также хватает, но имейте в виду, что пансионатов и гостевых домов тут много и на любой вкус, но лечиться все ходят в одно место – поликлиника и ванный корпус общине.

Особенной изюминкой «Ниловки» являются не только его воды, но и расположение: кажется, что вы так высоко в горах, что до другого насутки. Ущелье, где находится только бурная река, небольшая дорога и по пальцам пересчитать сколько зданий. Порой забываешь, что ты в Бурятии – кажется, что это где-то на Кавказе! Здесь нет большого выбора заведений и баров, шумных компаний и множества развлечений, как, например, на источниках «Жемчуг», зато здесь потрясающая природа, наслаждение которой обязательно будет сопутствовать быстрому излечению от любого недуга.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Lucie Ryšťáková

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Komentovaný překlad odborného textu z oblasti turismu

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Klíčová slova: Ludmila Šerchojevová, Klenot Bujatska, překlad, turistický průvodce

Bakalářská práce se zabývá vytvořením překladu z části knihy *Bajkal. Průvodce (Bajkal. Putěvoditel)* Ludmily Sergejevny Šerchojevové. Konkrétně se jedná o překlad kapitoly *Klenot Burjatska (Sokrovišče Burjatiji)*. Kromě samotného překladu se v bakalářské práci nachází kapitola věnována translatologickému komentáři zaměřený především na problematiku překladu specifických reálií dané oblasti a užití překladových transformací.

ANNOTATION

First and Last name: Lucie Ryšťáková

Department and Faculty: Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty, Palacký University in Olomouc

Bachelor Thesis Title: The Annotated Translation of a Specialized Text from the Tourism Sphere

Bachelor Thesis Supervisor: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Key words: Ludmila Sherhoeva, Treasure of Buryatia, translation, travel guide

This bachelor thesis tends to create a translation from a part of the *book Baikal. A Travel Guide* written by Ludmila Sergeevna Sherhoeva. Specifically, it is a translation of the chapter called *A Treasure of Buryatia*. Apart from this translation, there is a chapter dedicated to a translational commentary, which is targeting the matters of translating the specific facts of the given areas and using the translation transformations.